

LANDBRUKER'N

Hedmarken Nr 1. 2014

Godt Nytt År!

Tema: Nye brukere!

HAMAR

LØTEN

STANGE

RINGSAKER

MJØSEN SKOG
VERDIER I VEKST

Hogst

- Har du planer om å levere tømmer?
- Ønsker du hjelp til hogsten?

Ta kontakt med Mjøsen Skogs dyktige skogbruksledere for en hyggelig skogprat og befarings!

Skogbrukslederen er din lokale rådgiver – og ditt beste redskap!

Vi er totalleverandører av skogtjenester: Skogplanting, ungskogpleie, markberedning, tynning, hogst og veiledning.

Ringsaker:

Anders Flugsrud, 900 55 662, af@mjosjen.no

Furnes, Vang og Løten:

Håvard Dufseth, 922 28 565, hd@mjosjen.no

Stange:

Frank Monsen, 905 99 732, fm@mjosjen.no

Planlegg ungskogpleien nå!

- Gir større produksjon av god kvalitet.
- Gunstige skogfond- og tilskuddsordninger gjør investeringen svært lønnsom.
- Bør utføres når hovedtreslaget er mellom 1,3 og 4 m.

Bruk skogbruksplanen!

Få oversikt over bestand som trenger planting, suppleringsplanting eller ungskogpleie.

Bestill planter og planting innen 1. februar 2014!

Ikke vent! Ta kontakt med oss i Mjøsen Skog, så gir vi deg et konkurransedyktig tilbud.

Kontakt:

Skogbrukslederen i din kommune eller ansvarlig for skogkultur på Hedmarken:
Anne Guri Kløvstad, 901 23 883, agk@mjosjen.no

www.mjosjen.no

Landbrukets egen strømvavtale!

AGROL og Eidsiva har to gode strømprodukter for landbruket
SPOT - Følger daglig markedsprisen med et rabattert påslag og uten bindingstid
TRYGG - Forutsigbar avtale der pristopper kuttes og innkjøpere sikrer deg stordriftsfordeler

Våre profesjonelle innkjøpere sørger for forutsigbarhet for deg som kunde. Gjennom en samkjøring med flere landbrukskunder oppnår du stordriftsfordeler. Vi rapporterer til deg hver måned, og du får din egen kontaktperson. La oss fortelle deg mer om produktet.

Send SMS med kodeord "LANDBRUK" til 06363 eller send en epost til agrol@eidsivaenergi.no
www.eidsivaenergi.no/agrol

LANDBRUKETS FORDELSPROGRAM
agrol

Landbruker'n Nr. 1 – 2014, 12 årgang

Landbruker'n er et informasjonsblad for jord- og skogbruket på Hedmarken. Bladet utgis av Hedmarken Landbrukskontor og Landbrukskontoret i Ringsaker. Opplag 1500. Redaktør Andreas Karlsen. Forsidebilde; Vinterstemning. Foto: Hege Gjengstø Ottinsen. Grafisk utforming: DMT Kommunikasjon AS

Redaktøren har ordet.....	3	Hva kan Innovasjon Norge bidra med?.....	14
«Diamanten i det norske indre» - Fylkesmann Sigbjørn Johnsen har ordet	3	Strand Unikorn.....	15
Mye å lære for unge bønder.....	4	Nortura.....	15
Bruksrett allmenning.....	4	Skognæring i en brytningstid.....	16
Lier gård - portrett.....	5	Liten oversikt «skoler» og kurs.....	16
Ingberg Nedre - portrett.....	6	Felleskjøpet.....	17
Mat er det viktigste av alt.....	7	TINE - Nyetablert som melkeprodusent?.....	17
Spøngen gård- portrett.....	8	Kontaktinformasjon.....	18
Mattilsynet.....	8	Landbrukskontorene.....	19
Kvifor kvinnebønder.....	9	Forvaltning.....	19
Landbruksutdanning – Jønsberg.....	10	Verdt å vite.....	20
Høgskolen i Hedmark – Blæstad.....	11	Regionalt miljøtilskudd (RMP).....	21
Ansatte Hedmarken landbrukskontor.....	12	Bakken Øvre – portrett.....	22
Ansatte Ringsaker landbrukskontor.....	13	Søknadsfrister.....	23

Redaktøren har ordet

Vi har i denne utgaven av Landbruker'n valgt å lage et temanummer for nye brukere og eiere av landbrukseiendommer på Hedmarken. Formålet er å gi et lite bidrag til de som er nye drivere og forvaltere av landbrukseiendommer om noe av det de finner av tilbydere, avtakere av produkter og rådgiving knyttet til landbruket i regionen. I tillegg har vi intervjuet noen unge bønder i regionen som ønsker å gi videre noen av de erfaringene de har gjort seg etter å ha overtatt og startet som gardbruker.

Det presiseres at dette bladet ikke gir noen fullstendig oversikt verken i forhold til det

kommunen og det offentlige forvalter av juridiske og økonomiske virkemidler i forhold til landbruk og landbrukseiendommer, eller det landbrukskontorene eller andre i regionen tilbyr av veiledning. Det er heller ikke en fullstendig oversikt over tilbydere, avtakere eller landbruksbasert FoU i regionen. En liten omskriving av et gammelt ordtak: "noen nevnt, noen glemt" vil nok gjelde for denne utgaven av Landbruker'n. Vi håper likevel det kan være et bidrag, og en hjelp til å komme videre, spesielt for dere som er nye.

Samtidig vil vi poengtere at det naturlige utgangspunktet for de som overtar eller

kjøper seg en gard, og ønsker å utvikle/drive eiendommen videre enten innen tradisjonelt landbruk eller i forhold til ulike bygdenæring, er å kontakte landbrukskontoret. Her kan du få råd og veiledning om veldig mye som vedrører drift, utvikling og forvaltning av landbrukseiendommer. Og det vi selv ikke kan bidra med, kan vi som oftest fortelle deg hvem som kan hjelpe deg med. Landbrukskontoret har et bredt kontaktnett både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det er bedre å spørre en gang for mye enn en for lite. Bruk oss – det er derfor vi er her!

Vi ønsker alle et riktig godt nytt år!

Har ordet

Sigbjørn Johnsen

«Diamanten i det norske indre»

Av Fylkesmann i Hedmark
Sigbjørn Johnsen

Hedmarkslandbruket har til alle tider levert og produsert det som folk trenger for å leve. Mat til folk i Hedmark og landet omkring. Tømmer og materialer slik at folk og dyr har fått tak over hodet. Da Stortinget gjorde det endelige vedtaket om å bygge Hedmarksbanen (Eidsvoll-Hamar) i 1876, skal en stortingsrepresentant ha sagt i ren glede: «Med dette er adgangen til diamanten i det norske indre åpnet». Vi kan jo tolke dette dithen, at nå ville Hedmarkens og Hedmarks rikdommer i enda større grad bli tilgjengelig for hele landet.

Folk trenger hus og mat for å overleve. For å leve gode liv, trenger vi også kultur og livskvalitet. Det sistnevnte krever at vi forvalter naturens verdier til beste for våre etterkommere og oss selv. Et framtidrettet og levedyktig landbruk er en slik forvalter. Å være dette ansvaret bevisst er og skal være et av våre viktigste fortrinn i årene som kommer.

Vi har mange sterke sider som gjør at vi kan lykkes med dette. Både i jord - og i skog-

bruket har vi det som kan kalles «komplette verdikjeder». Vi har flere av landets fremste virksomheter innen forskning, utvikling og foredlingsproduksjon. Og ikke minst, vi har dyktige og kunnskapsrike jord – og skogbrukere. Få, eller ingen andre steder i landet har de slike muligheter til å møte framtidens krav når det gjelder klima, økologisk kretsløp, ren mat og økt livskvalitet for folk.

Vi er sterke i dag, men vi skal bli enda sterkere i tiden som kommer. Vi må sette oss mål om at vi skal være både et nasjonalt og internasjonalt tyngdepunkt innen jord – og skogbruksproduksjon. Vi skal bli enda bedre innen forskning, innovasjon og kunnskap. Ikke minst når det gjelder bioteknologi.

Vi må gjøre mesteparten av denne jobben sjøl. Da må vi arbeide sammen og for hverandre. Og vi må sørge for å bli sett og verdsatt for det vi gjør. Jeg gleder meg til å arbeide sammen med dere for felles mål og for felles resultater.

Pløyekurs: Hedmark Landbruksrådgiving har arrangert kurs og møter for unge gårdbrukere i sitt område. Pløyekurs, hvor deltakerne stiller med egen traktor og plog, har vært populære. Flere samlinger planlegges på nyåret (foto: Gunnar Schmidt).

Mange spørsmål: Spørsmålene kan være mange og vanskelige. Ved å delta på Hedmark Landbruksrådgiving sine samlinger for unge bønder, treffer du andre i samme situasjon som deg. Louise Gjør (t.v.) og Berthe Mengshoel arbeider her med noen vanskelige oppgaver i tilknytning til et av de mange temaene som er gjennomgått (foto: Gunnar Schmidt).

Mye å lære for unge bønder

Av **MORTEN BERNTSEN**
Hedmark Landbruksrådgiving

Hedmark Landbruksrådgiving har i flere år arrangert samlinger for unge bønder. Temaene varierer mellom teoretiske forelesninger og praktiske kurs. Fokuset er, i tillegg til det rent faglige, å skape en arena for nettverksbygging blant unge bønder i vårt distrikt – og det er plass til flere.

Siden alder bare er et tall, har det aldri blitt satt noen aldersgrense for deltakelse på Unge bønder-samlinger. Om du er 20 år eller 40 år når du tar over gården, er spørsmålene gjerne mange – og de samme. Med samlingene arrangert av Hedmark Landbruksrådgiving har ferske gårdbrukere fått en arena hvor man kan få svar på mange av sine spørsmål.

Meningsutveksling

Den overbyggende tanken bak unge bønder-samlingene, er å skape en arena hvor de ferske gårdbrukerne kan utveksle erfaringer og skape seg et nettverk blant likestilte. Mange står i startgropa som bønder, mens andre har holdt på en liten stund.

Louise Gjør, korn-, grønnsak-, og eggprodusent fra Stange, er en av de som jevnlig har deltatt på samlinger for unge bønder.

– Dette gir meg noe som bonde. Her er det mye å lære og mange nye, bra bønder utenfor eget nabolag å bli kjent med. Det er viktig å bygge nettverk, siden det bare blir færre og færre av oss, sier Gjør.

Kveldssamlinger

Siden mange i målgruppen har jobb utenfor gården, er samlingene lagt til kveldstid eller i helger. Og temaene er varierte. Så langt har vi vært igjennom jordarbeiding, pløyekurs,

nybygging av driftsbygning, nøkkeltall i regnskap, tips til korndyrking, gjødsel- og miljøplan, tilleggsnæringer på gården, mekaniseringsøkonomi og markvandring (vandring i åkeren).

– Det er veldig mange bra temaer. De er forskjellige og gir meg mye tilbake. Det er gøy å høre hvordan andre ser på temaene, supplerer Louise Gjør. Hun legger til at især kveldsmaten som avslutning på hver samling, hvor praten og diskusjonen flyter fritt, føles meningsfylt.

Kommende møter

Hedmark Landbruksrådgiving arbeider nå med ei samling på nyåret. Temaet for denne samlingen er i skrivende stund ikke bestemt. Dersom du sitter på en god idé, er det bare å melde ifra. Dersom du ønsker å motta mer informasjon om samlingene, kan du sende en e-post til morten.berntsen@lr.no

Bruksrett allmenning

Av **HEGE GJENGSTØ OTTINSEN**
Hedmarken landbrukskontor

For jordbrukseiendommer innen det bygdelaget som fra gammel tid har utøvd bruksrett i allmenningen gjelder fortsatt bruksretten. Det vil si rett til trevirke til eiendommens behov ved jordbruksmessig drift, rett til seter, beite, samt småviltjakt og fiske. Med jordbrukseiendom menes her eiendommer som etter dyrket areal, beliggenhet, bebyggelse og bruk har karakter av jordbruk, og med jordbruksmessig drift menes normal produksjon av mat eller fôr (hobby-

preget dyrking av frukt, grønnsaker eller andre vekster ansees ikke som jordbruk). Det er styret i allmenningen som avgjør hvilke eiendommer som har bruksrett, og det kreves at jorda er gjenstand for jordbruksmessig bearbeiding.

Eier av eiendom med bruksrett kan kun innvilge retten for å dekke behov ved jordbruksmessig drift. Ved nybygg eller vedlikehold av driftsbygninger og bolighus kan man få innvilget bruksrettsytelser. Hvis byggingen går ut over det jordbruksmessige behovet kan det foretas en avkorting av ytelsene. Mange allmenninger gir også rabatt på flis, dreneringsmateriell, gjerdemateriell, potet- og grønnsaks-

kasser. Materialer som kjøpes med rabatt i forhold til bruksrett kan kun brukes på gjeldende eiendom og til bestemte formål. Det skal søkes om bruksrettsytelse før arbeidet starter.

Bruksrett i bygdeallmenning kan ikke ved salg eller på annen måte skilles fra jordbrukseiendommen som retten tilligger. Retten faller bort dersom jorda tas i bruk til annet formål, mister sin karakter av jordbruk, eller blir liggende nede i fem sammenhengende år. Eiendommer som er å anse som fritidseiendommer, har ikke krav på ytelse fra allmenningene.

Satsene for rabatter og bidrag kan variere mellom allmenningene, les mer på hjemmesiden til din allmenning!

Kilde: lovdata.no:
Lov om bygdeallmenninger (LOV-1992-06-19-59)

Lier gård

– Kari Lier og Espen Hauge

Av **ANDREAS KARLSEN**
Ringsaker landbrukskontor

Høyt og fritt over Mjøsa på Ring, ligger Lier gård. Med en flott utsikt sørover, helt til Gjøvik og Toten. Gården er på 341 daa fulldyrket jord, 64 daa innmarksbeite, 4013 daa produktiv skog, og 618 daa annet areal – herunder store myrområder, strandområder og holmer på innsjøen Næra.

Her bor Kari Lier (37) og Espen Hauge (39). De tar imot ute på tunet, som bærer preg av en pågående restaurering av gårdens mange hus. Kårbygningen er pusset opp, og huset er nå Bjørg Margrethe og Andreas Lier, som Kari tok over gården etter. Det samme er hovedbygningen, der jeg bys på kaffe og får møte datteren Mari (4) og sønnen Magnus (8).

Gården er en typisk kugård, med grovfôrproduksjon i tillegg til et verdifullt ressursgrunnlag i skogen. Produksjonen består av mjølk, kjøtt, grovfôr, noe korn, og skog. Mjølkevota er på 125 tonn, og i tillegg leier de ca. 175 tonn. Driftsbygningen ble oppgradert i 2011, og det ble satt inn mjølkerobot. En oppgradering av ungdyravdelingen pågår. I dag har de ca. 50 mjølkekyr og 75 ungdyr og noen få ammekyr. Målet er å øke antallet mjølkekyr slik at kapasitet på robot og tilgjengelig mjølkekvote utnyttes best mulig.

Kari er eldst av to søstre, og forteller at hun og Espen har hatt flere års tenketid i forhold til det å ta over gården. Farens oppgradering av driftsbygningen og investeringen i mjølkerobot var opprinnelig et ledd i en mer langsiktig overdragelse til Kari, og del av en vurdering i forhold til å samarbeide om samdrift med en nabo. Samdriftstankene ble imidlertid relativt hurtig skrinlagt ved juletid i 2011. Det ble da bestemt at Kari og Espen skulle ta over, og satse videre på egenhånd gjennom å videreføre og utvikle den driften som var etablert. Espen jobbet på den tiden som snekker, men arbeider nå fulltid på gården. Kari har fortsatt i 80 % stiling som lærer. Andreas brukte ordningen med tidlignpensjon for gårdbrukere, og overlot roret til datter og svigersønn. Selv om den endelige avgjørelsen om å satse og drive ble tatt på relativt kort tid, er begge glade for at de hadde en tankeprosess i forkant. Da fikk ting modnes, og Espen som for noen år siden ikke helt kunne tenke på seg selv som fremtidig bonde, er nå en engasjert fulltidsbonde.

Kari og Espen poengterer at overtakelsen har blitt lettere fordi de viderefører en produksjon som Andreas er godt kjent med, og at han er en viktig ressurs i forhold til hjelp nå og i oppstartsfasen, og ikke minst i form av å overføre kunnskap til Kari og Espen. De kan ikke få fullrost den hjelpen de har hatt av han og Bjørg. En overgangsperiode

da begge generasjoner deltar i driften, og hvor én generasjon gir fra seg kontrollen over gården og driften, og en annen tar over, kan være krevende. De poengterer sterkt viktigheten av å kunne snakke godt sammen, og at begge parter «jenker» seg litt. For begge generasjoner er det en stor omstilling, og man må la ting gå seg til og modnes. Kommunikasjon og respekt for hverandre er et stikkord. I tillegg har de en ansatt – Robert – som er en solid gårdskar.

Espen forteller at TINE er en viktig rådgiver og støttespiller i forhold til mjølkeproduksjonen, og at Mjøsen Skog er tilsvarende viktig i forhold til skogen og forvaltningen av den. Skogen er en viktig finansieringskilde i forhold til investeringer i bygninger og øvrig driftsapparat. Strand Unikorn AS er samarbeids- og samtalepartner i forhold til før og forplaner. Han fremhever også den hjelpen de har fått på landbrukskontoret, både i forhold til finansiering gjennom Innovasjon Norge og midler gjennom SMIL-ordningen til inngjerding av nye beiteområder. På spørsmålet om de har noen tilbakemeldinger til kommunens landbrukskontor, påpeker de begge at de er godt fornøyd med den hjelpen de har fått, men de kunne godt tenke seg flere «opplæringsbolker» i regi av landbrukskontoret på forskjellige emner. Og at landbrukskontoret, når det registrerer at noen er i ferd med å ta over en gård, uoppfordret tar en telefon og tilbyr noen timers gjennomgang av ordninger og muligheter.

Hvis de skal gi noe råd til nye brukere, er de klare på at man må tørre å satse! Både for å skaffe seg et handlingsrom, men også for å få orden på så mye som mulig med en gang. Det er viktig å ta et skikkelig løft når man investerer, for å få hverdagen og arbeidssituasjonen til å bli så lett og rasjonell som mulig. I en næring i forandring og hvor rammebetingelsene endres og til dels kan være usikre, mener de det er viktig å satse såpass stort at man har noe å gå på i forhold til videre vekst, nye krav, og endrede rammebetingelser.

Slik de ser det nå, er det viktig å satse på mjølkerobot, og jobbe for å skaffe seg større mjølkekvote, slik at man ikke med en gang stanger i produksjonstaket. Forøvrig bør man bruke litt tid på å få oversikt over hjelpere/rådgivere og ordninger innenfor den produksjonen man ønsker å drive. Og å bruke den eldre generasjonen – hvis man har mulighet – til å få overført kunnskap.

Kari og Espen ser begge fremover, og et uformelt samarbeid med andre kan være aktuelt. De ønsker likevel å ha redskap og nødvendig produksjonslinje selv, for å være fleksible. De leier i dag jord på to gårder, og mener det er viktig for å utvikle og øke ressursgrunnlaget. De ønsker også å satse på økte beitearealer på egen eiendom, og store områder som er avskoget, gjerdes inn og blir beiter. Dette åpner muligheten for en økt satsing på ammeku fremover. Gården har grovfôrressurser for slik satsning.

Ingberg Nedre gård

– Lise Bakke Sylling og Marius Sylling

Av **ANDREAS KARLSEN**
Ringsaker landbrukskontor

Like ovenfor Jølstad sentrum ligger gården Ingberg Nedre, hvor Lise Bakke Sylling (27) og Marius Sylling (29) tar imot Landbruker'n sin utsendte en tidlig morgen. Nora Ingeborg (3) er nettopp levert i barnehagen, og snart får hun leke med en ny bror eller søster.

Marius sine besteforeldre kom fra Buskerud, og sammen kjøpte de gården Ingberg Nedre i 1948, som i dag består av ca. 600 daa dyrket mark, og ca. 50 daa skog og beite. Moren og faren tok over i 1977 og drev med mjølkeku. De fikk 4 unger, hvorav Marius er yngstemann. Fjøset ble bygd om til løsdrift i 1978, men brant ned like etter. Det ble bygd opp igjen for mjølkeku og løsdrift i 1981/82. I 1996 ble det bygd kyllinghus på 1300 m², hvorav 400 m² lager med utvidelsesmulighet for kyllingrommet. I 1999 ble det søkt om å få utvide konsesjonen for kyllingproduksjonen. Dette ble innvilget, men en forutsetning for å få dette var å avvikle med mjølkeku. Da ble det uaktuelt å ta i bruk konsesjonen.

Faren døde i en motorsykkellulykke i 2005, og eldstebroren tok over gården. I 2010 ble det imidlertid enighet om at Marius og Lise skulle ta over gården, noe de gjorde i jan-

uar 2011. Umiddelbart satte de i gang med å pusse opp husene på gården. I kårboligen bor nå moren til Marius, og det andre bolig-huset er gjort om til to utleieleiligheter.

Det var mange løse tråder som skulle gripes fatt i etter at de tok over, og de måtte finne ut hva de skulle satse på. Etter en tankeprosess ble noen delmål satt;

- Få i gang slaktekyllingproduksjonen igjen
- Drive jordveien selv
- Få i gang mjølkeproduksjonen med gardens 303 tonn mjølkekvote.

Nortura ble kontaktet i forhold til levering-savtale for slaktekylling, og første innsett var i april 2011.

De søkte om å få ta i bruk den utvidede konsesjonen faren fikk på kylling. Og fikk positivt svar fra Statens Landbruksforvaltning rett før jul i 2011 om at det ble gitt tillatelse til å bruke konsesjonen som nå også kan kombineres med mjølkeproduksjon og bruk av egen mjølkekvote. Mjølkekvoten er foreløpig utleid.

I januar/februar 2012 begynte prosessen med utvidelse av kyllinghuset til 1900 m². Første innsett i økt areal var september samme år.

Jorda ble tatt tilbake i år, og er på tre skifter på 210 daa, 300 daa, og ca. 75 daa. Det er god, relativt steinfri, og lett-drevet jord, som er godt drenert av tidligere drivere. Enn så lenge er det kornproduksjon, med like deler bygg og hvete, samt utleie av 50 daa jord til potet. Foreløpig leies en del maskiner fra den som drev jorda tidligere, men de ser på muligheten for å investere i egen maskinpark etter hvert.

Marius jobber utenfor gården som oppmålingsingeniør, mens Lise jobber som pedagog i barnehage. Marius sin erfaring fra fire år i forsvaret (Telemark Bataljon og flere utenlandsoppdrag), og Eidsiva tar han med inn i gårdsdriften. Dessuten går han nå på det 2-årige «Landbrukskurs for voksne» på Jønsberg, som leder frem til en agronomutdannelse. Både Marius og Lise har deltatt på Ung Bonde samlinger, Fjorfeskole, samt kurs i regi av Hedmark Landbruksrådgivning, som også har gitt dem gode råd på veien.

Av positive ting i starten, trekker de frem at de har et godt nettverk i nærmiljøet. Flere i nærheten driver med kylling, og da får en flere å spille på, og søke råd hos. Farens gamle samarbeidspartnere har bidratt med mye kunnskap og erfaring. Spesielt en jevnaldrende kamerat og barndomsvenn, som ligger noen år foran i løypa i forhold til gårdsdriften, har vært en viktig samtalepartner og støttespiller. Bygda har flere viktige samlingspunkter som eksempelvis «Kønnbua», og god dugnadsånd. Dette er viktige trivselsfaktorer for unge i etableringsfasen med små barn.

Marius trekker frem viktigheten av å bruke rådgivere i oppstartsfasen. For ham og Lise har Nortura på kylling, Strand Unikorn på kylling og føring, og TINE i forhold til å vurdere mjølkeproduksjon, vært viktige samtalepartnere. De har også opplevd en lav terskel for å komme innom landbrukskontoret for å søke råd. Marius fremhever likevel at Landbrukskontoret gjerne kunne kontaktet nye brukere og spurt om de vil ha noen timers gjennomgang av de ordningene som finnes, og hvor de kan henvende seg for å få mere hjelp! Litt orientering i «jungelen» helt i starten, samt for å bli kjent med landbrukskontoret.

De påpeker viktigheten av å søke råd tidlig hos flere eksterne kilder. Man må tørre tenke langsiktig, og ta høyde for endringer i rammebetingelser, nye krav og endrede konsesjonsgrenser. Da skaper man seg et handlingsrom fremover.

Bruk andre, men vær kritisk. Se hva som passer DEG og din familie i din livssituasjon. Det er viktig å få hjelp til å få et overblikk. Søk samkvem med andre likesinnede/andre i samme situasjon eller med samme produksjon, og få impulser og ideer, uten bare å kopiere andre.

Til slutt påpeker de at det som har vært spesielt positivt er å flytte tilbake til hjemstedet og «det gode liv», og få egne barn som kan få oppleve det samme som en selv. Og det å få produksjonsapparatet på gården opp og stå igjen.

Marius, som er den som driver mest på gården, påpeker hvor viktig det er å inkludere resten av familien, og at det er givende for dem å få innsikt i det som skjer på gården. Det gir økt trygghet hvis noe skulle inntreffe med en selv - noen kan gå inn og ta over.

Foto: Andreas Karlsen

Mat er viktigst av alt

Av **MERETE FURUBERG**
Leder Bonde og Småbrukarlaget

Stortinget har vedtatt følgende målsetting: "Det skal legges til rette for at den landbaserte matproduksjonen i Norge kan øke i takt med etterfølgelsen til en økende befolkning."

Bakteppet er den globale matsituasjonen, med befolkningsvekst, klimaendringer, press på naturressurser og stigende råvarepriser. Det er denne målsettingen som gjelder med mindre et nytt storting foretar endringer. Målsettingen tilsier økt produksjon, og dermed gode fremtidsmuligheter. En avgjørende forutsetning er: Inntektsmuligheter som gjør at det er mulig å ha en anstendig inntekt som betaler kloke investeringer og livsopphold.

Norsk jordbruk og tilhørende matindustri utgjør til sammen den største vareproduserende verdikjeden i fastlands - Norge. Jordbruket og matindustrien (eks. fiskevarer) sysselsetter knapt 90.000 mennesker over hele landet og 20 % av alle sysselsatte i industrien er ansatt i matindustrien. I tillegg kommer sysselsetting og verdiskaping i andre næringer som også baserer sin virksomhet på landbrukets ressurser. Det norske landbruket skaper dermed større ringvirkninger for lokalsamfunn, og har større betydning for norsk verdiskaping.

Norsk jordbruk er preget av en sterk produktivitetvekst. Fra 2002 til 2012 har den totale produktivitetveksten vært på 2,1 %

per år, mens veksten i arbeidsproduktivitet har vært på 5,9 % per år. På tross av nedgang i jordbruksareal, arbeidsforbruk og antall gårdsbruk i drift, har produktivetsframgangen sørget for at produksjonsvolumet i norsk jordbruk har holdt seg noenlunde stabilt.

En effekt av dette er imidlertid at en stadig større andel av husdyrproduktene produseres på kraftfôr, og at en stadig større andel av råvarene til kraftfôr importeres. Dette gjør at norsk matvaresikkerhet i stadig økende grad er avhengig av andre lands arealer og arbeidskraft. Foruten å bidra til at vi går glipp av verdiskaping i Norge, er dette med på å utfordre legitimiteten til hele den norske matproduksjonen. I 2013 er det for første gang ventet at det totale kraftfôrforbruket i norsk husdyrhold vil passere to millioner tonn, en økning på 400.000 tonn siden år 2000. Dette betyr svekket selvforsyningsgrad og svekket beredskap.

Samtidig er det ventet at den totale nasjonale kornavlingen vil ende på drøyt 900.000 tonn i 2013, det laveste nivået siden 1976. Kombinert med et historisk lavt kornareal og en negativ arealproduktivitetutvikling i kornproduksjonen, er situasjonen kritisk med tanke på et mål om å øke norsk matproduksjon.

Befolkningsvekst, klimaendringer og økende råvarepriser vil gjøre matproduksjon og mat-sikkerhet til et stadig mer aktuelt tema både nasjonalt og internasjonalt. Alle land har gjennom FN forpliktet seg til å sørge for mat-sikkerhet for sine innbyggere. Global matsik-

kerhet skapes ved at alle land utnytter sine naturgitte forutsetninger for matproduksjon. I dag er situasjonen i Norge at vi beveger oss i motsatt retning.

Foreslåtte politiske grep i den nye regjeringserklæringen vil ytterligere forsterke utviklingstrekkene i jordbruket, med færre bønder, mindre areal og mer avhengighet av utenlandske råvarer og arbeidskraft. Slik sett er jordbruket, deler av fagbevegelsen og miljøbevegelsen – og de aller fleste forbrukerne - i et skjebnefellesskap, og det er derfor behov for å danne en bred allianse som kan stimulere til en langt bedre landbrukspolitikk. Den politiske situasjonen i Norge etter valget er ny, og fordrer nye grep, nytenking og ny strategi. Det er viktigere enn noensinne at ungdom engasjerer seg slik at vi i fellesskap kan få til en bedre fremtid for alle som vil ta over/har tatt over gård. Norsk matproduksjon trenger flere hjerner og hender!

Tabell: Utviklingstrekk i norsk jordbruk, 2005 – 2012. 2011 =100

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1 Befolkning	93	94	95	96	97	99	100	101
2 Jordbr. areal i drift	104	104	103	103	102	101	100	99
3 Fulldyrka jord	105	105	104	103	102	101	100	99
4 Kornareal	109	107	105	104	103	101	100	99
5 Kraftfôrforbruk	93	94	96	100	97	99	100	103
6 Imp. kraftfôr*	62	84	99	107	78	99	100	97
7 Melk, ku	103	102	104	103	102	102	100	102
8 Storfekjøtt	107	107	104	106	104	103	100	97
9 Sau/lam	111	108	100	103	102	104	100	104
10 Svin	86	89	90	94	95	98	100	102
11 Fjørfe	67	74	83	99	96	98	100	106
12 Imp.landbruksv	59	63	74	84	85	88	100	113 Verdi
13 Imp. Landbruksv.	73	75	85	89	84	93	100	112 Volum
14 Selvforsyningsgr.	52	54	52	52	48	46	48	48
15 Selvfors. jordbruk	51	52	51	50	46	46	47	47
16 S.grad jb norsk fôr	47	48	45	45	42	39	41	40
17 Arbeidsfor jordbr	132	126	120	115	109	104	100	96

Kilder: SLF, SSB, NILF: (Importert karbohydrat-, fett- og proteinråvare. Linjene 14,15 og 16 er ikke omregnet til indeks, men viser selvforsyningsgraden i perioden 2005 - 2012, regnet på energibasis (Resultatkontrollen). Tallene for 2012 er anslag.)

Spangen gård

- Marthe Ilseng Spangen og Svein Tore Wadahl

Av **HEGE GJENGSTØ OTTINSEN**
Hedmarken Landbrukskontor

Ved innkjøringa til Spangen gård i Løten ligger det et lite rødt hus. Her bor et ungt par med store planer. I løpet av en toårsperiode skal de ta over drifta på den store garden og skal da drive med gris og kornproduksjon samt produksjon og salg av høy og høyensilasje.

De to har nettopp flyttet til Hedmarken etter å ha bodd og studert i Oslo. Marthe (29) er oppvokst på Spangen gård, mens Svein Tore (32) kommer fra ei lita bygd i Gudbrandsdalen. Han er utdannet som lærer, men jobber for tiden fullt på gården. I tillegg til Svein Tore jobber det to andre som fast ansatte for Marthes far som driver gården i dag. Marthe er utdannet sykepleier og jobber 55 % ved siden av gården. Hun tror det er lurt å ha jobb utenom slik at de ikke alltid går "oppå hverandre", så hun kommer til å fortsette med det. De to trives i Løten og savner ikke Oslo. Selv om mange av vennene fortsatt bor i byen er det ikke lange veien inn, sier Svein Tore. Han har heller ikke lange veien til hjembygda fra Løten.

Marthe forteller at hun har vært med i fjøset siden hun var liten, men at det aldri har vært noe press om at hun måtte ta over gården når hun ble stor. Det var når Svein Tore begynte å vise interesse for å kunne drive med gårdsdrift at de bestemte seg for å satse. Hun kunne ikke ha tatt over gården alene, så det er viktig at partneren også ønsk-

er å drive med gårdsdrift, sier hun. Det gamle huset ble pusset opp slik at de kunne flytte inn der, men etter hvert er det meningen at de skal flytte inn i hovedhuset på gården.

Som forberedelser til overtakelsen har de vært med på Norsvinskolen, overdragelseskurs med Bondelaget og tatt voksenopp-læring på Jønsberg. I tillegg har de fått både juridisk og økonomisk veiledning. De sier det er mye å sette seg inn i og mener at de ulike kursene har vært veldig nyttige. De mener også det er viktig å få en glidende overgang, slik at de kan nyttiggjøre seg av den kunnskapen som allerede finnes på gården. At man setter seg en tidsfrist å jobbe mot, og at man har alt i orden til den datoen man har satt seg mener de kan være en god plan. På kursene de har vært på har de møtt andre i samme situasjon og synes de har hatt utbytte av å kunne diskutere med disse. Det er også andre i vennekretsen som er i overtakelsesfasen som de kan spille på.

På selve gården er det ikke gjort noen spesielle tiltak i forhold til overtakelsen. Det har

Foto: Hege Gjengsto Ottinsen

alltid vært fokus på god standard og vedlikehold, så det er stort sett god stand på bygninger og utstyr. Det kan være aktuelt å bygge ut grisehuset etter hvert, men det er ikke bestemt ennå.

De to er enige om at det er viktig at ungdommen tar over gårdsdrifta. Man må sørge for å tilpasse drifta slik at det passer til hver enkelt. Det er viktig å kunne drive med andre ting enn bare gården! De to anser seg selv som heldige som kan bruke god tid på å sette seg inn i drifta og ha en glidende overgang til overtakelsen. Med spillerom fra de som driver i dag får de mulighet til å prøve seg fram og lære.

Mattilsynet

Av **EINAR VATLE**
Mattilsynet

Mattilsynet utfører det offentlige tilsynet med matproduksjonen fra jord til bord, inkludert dyrevelferden. Våre viktigste arbeidsområder er å unngå helsefare for mennesker og alvorlige smittsomme sykdommer og velferdstap for dyr. Vårt verkøy er å forvalte en rekke lover og forskrifter som samfunnet har satt som rammer for bl.a. matproduksjon og dyrehold.

Offentlige reguleringer og bestemmelser gjelder den enkelte matprodusent og dyreholder. Hvert enkelt husdyrslag har sine bestemmelser, både hva gjelder bygninger og utstyr til dyra, og til hvordan husdyra skal stelles og holdes. Erfaringen er at det er stor grad av samsvar mellom godt dyrehold og god økonomi i produksjonen, selv om investeringen kan være stor for å bringe produksjonsapparatet i samsvar med bestemmelsene.

Mattilsynet driver ikke planlegging av nybygg, ominnredninger eller husdyrhold, der er det mange velkvalifiserte konsulentfirma som gjør jobben. Men Mattilsynet er til stede for alle i matproduksjonen og i husdyrholdet

med informasjon om offentlige rammevilkår innenfor det regelverket som vi forvalter.

Det er som kjent ikke lenger krav om forhåndsgodkjenning av planer eller godkjenning av nybygg eller ominnredninger for de tas i bruk, men Mattilsynet kan fremdeles kontaktes i slike situasjoner for diskusjon og tolking av praktiske løsninger opp mot kravene i regelverket. Særlig for nye, unge gårdbrukere kan tidlig kontakt til Mattilsynet gi viktige innspill for eksempel til ønsker om nybygg til dyr eller foredling og servering av egne matprodukter. Det er bedre å gjøre alt rett fra begynnelsen enn å få kostbare krav i ettertid.

Mattilsynet er til stede lokalt. Bruk oss gjerne.

Kvifor kvinnebønder?

Foto: Agnes Bidge Walton

Av **AGNES BRIDGE WALTON**
Bonde- og småbrukarlaget

For berre nokre dagar sidan vart det kjend at den komande rapporten til FN sitt klimapanel inneheld sterke åtvaringar om korleis klimaendringane kjem til å påverke matproduksjonen i verda. Samtidig som verda treng meir mat og fleire bønder står tusenvis av landbrukseigedomar tome i Noreg, gjennomsnittsalderen i landbruket er høg og den nye landbruksministeren har allereie uttala at ho ikkje trur nedleggjingstakta kan stansast.

Det er inga hemmelegheit at rekrutteringa til landbruket må styrkast om vi skal auke produksjonen av mat på norske ressursar. Prosjekt som "Velg Landbruk" og "Slipp oss til" jobbar mot nettopp dette målet og vender

seg til to viktige grupper, elevar på landbruksskulane og unge som leitar etter gardsbruk. Men ei viktig gruppe har enno ikkje stått i fokus; kvinnene.

I dagens landbruk utgjir kvinner berre 14 % av gardbrukarar med hovudansvar for drifta. Likevel ser vi at dette kan vere i ferd med å endre seg. Nye tal frå Oppland og Hedmark viser at delen kvinner blant nye bønder er langt høgare, godt over 20 %. Dette utgjir sjølvstøtt eit stort framsteg for likestillinga i landbruket, men det er også spennande å sjå på korleis denne nye generasjonen kvinnebønder kjem til å prege framtidens landbruk og kva auka rekruttering av kvinner kan ha å seie for næringa.

I ein rapport frå Bygdeforskning åtvarar forfatarane mot myten om at kvinnebønder er meir opptekne av ideologi og økologi medan menn er økonomiske orienterte. Det er klart at visse haldningar til og myter om kvinnebønder kan vere med på å hindre kvinners deltaking i næringa, men frå fleire kjelder ser vi at kvinner og menn forheld seg ulikt til viktige spørsmål som kan prege framtida til landbruket.

Tal frå SSB viser at kvinnebønder som gruppe er meir positive til prioritering av ei rekkje område. Det er stor vilje blant kvinnebønder til å satse sterkare på matproduksjon over heile landet (76 % mot 63 %), busetjing i distrikta (88 % mot 73 %) og forvaltning av det biologiske mangfaldet (59 %

mot 40 %). Den same undersøkjinga viser at kvinnebønder også stiller seg meir positive til strengare miljø- og dyrevelferdskrav.

Så langt viser tala at kvinnebøndene, i større grad enn menn, faktisk er meir opptekne av ideologi og økologi. Men treng dette eigentleg kome på kostnad av økonomiske prioriteringar og lønsemd? Forsking frå LRF (Lantbrukarnas Riksförening) i Sverige viser at dette slett ikkje er tilfellet. LRF karakteriserer kvinner i landbruket som grenseoverskridande: Dei har ofte viktige roller både på garden og i lokalsamfunnet, er fleksible, tek på seg svært varierte arbeidsoppgåver og er innovative. LRF meiner derfor at kvinnene i stor grad står for tilførsel av nye idear til næringa, noko som også fører til auka lønsemd.

Lønsemda er blant dei største utfordringane i dagens landbruk og biletet av eit landbruk med dårlege økonomiske utsikter er med på å hindre rekruttering av nye bønder med gode idear. Det er nettopp fordi landbruket treng utviklingsvilje kombinert med lønsemdsperspektivet at målet om fleire kvinnebønder blir så viktig. For å oppnå dette målet treng vi fleire synlege kvinnebønder, meir samarbeid mellom kvinner i næringa og meir kunnskap om tiltak som kan hjelpe kvinner inn i landbruket. Framtidsvisjonen er eit landbruk som produserer mat i heile Noreg på norske ressursar og som gjer sitt for å mette den stadig aukande etterspurnaden etter mat i verda. Skal vi kome dit må kvinnene vere med!

Landbruksutdanning

ved Jønsberg videregående skole

Av **ANITA KARINA SUNDE**
Jønsberg videregående skole

Jønsberg videregående skole ligger i naturskjønne omgivelser i Stange kommune. Skolens gårdsbruk består av moderne økologisk drevet storfejøs med mjølkerobot og 400 tonn kvote, kombinert svineproduksjon med 24 purker og en besetning med 15 vinterføra sauer. Skolen har 10 000 daa skog fordelt på Stange og Trysil. Skolen disponerer 1300 daa dyrka mark. Her dyrkes gras, korn, potet og gulrot. Jønsberg har internat i tilknytning til kantinedrift.

Programområdene på Jønsberg er naturbruk og teknologi og industriell produksjon. Naturbruk er pilaren for Jønsberg. Undervisningen knyttes tett opp mot skolens gårdsbruk og er en viktig læringsarena for oss.

Elevene våre søker seg inn fra ungdomsskolen til vg1 Naturbruk. I løpet av en uke har elevene 12 timer felles fag, 17 timer programfag og 6 timer prosjekt til fordypning. Programfagene består av de tradisjonelle landbruksfagene som husdyr, skogbruk, planteproduksjon og teknikk. I tillegg har elevene naturbasert aktivitet der de lærer om hvordan de kan bruke naturen på en bærekraftig måte. I prosjekt til fordypning velger elevene ulike områder som husdyr, planteproduksjon og teknikk, friluftsliv, hest og sports-/familiedyr. På vg2 tilbyr vi Landbruk og gartneri som er knytta mot det tradisjonelle landbruket og økologisk landbruk. Etter vg2 søker elevene vg3 landbruk som gir yrkeskompetansen agronom. Som agronom er du rustet til å drive en naturbasert næring som f. eks en landbrukseierdom.

Mange av våre elever velger også studiekom-

petanse. Allerede fra vg1 kan elever velge fordypning i realfagene matematikk, kjemi og biologi.

Et annet av våre tilbud er landbrukskurs for voksne. Dette tilbys til de som er over 25 år og skal inn i næringa. Tilbudet gjennomføres med samlinger en gang i måneden over to år. Studiet tar for seg felles programfag for vg2 og vg3.

Vår ambisjon er å gi elever en grønn kompetanse med fokus på en bærekraftig utvikling og forvaltning av naturressursene. Vi ønsker å være en kulturbærer inn i det moderne landbruket.

For mer informasjon besøk vår hjemmeside: <http://jonsberg.vgs.no/>

Høgskolen i Hedmark,

avdeling Blæstad – et lærested for framtida!

Av **HALVOR NORDLI**
Høgskolen i Hedmark

Landbruksstudiene ved Blæstad ble etablert allerede i 1923. Fram til 1969 var navnet Blæstad Småbrukerkskole. Deretter skiftet Blæstad navn og status til Statens Landbruksmaskinskole. Fra 1989 fikk Blæstad høgskolestatus og har siden drevet undervisning innen landbruksteknikk og jord- og plantekultur. Fra slutten av 1990-tallet har studietilbudet også omfattet økologisk landbruk.

I en nylig framlagt utredning har AgriAnalyse på oppdrag av Høgskolen i Hedmark, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Universitetet for miljø- og biovitenskap konkludert med at det utdannes for få landbruksakademikere i Norge. Vi må utdanne minst 100 flere per år de nærmeste 10 årene for å etterkomme behovene for kompetanse som næring, rådgivning og forvaltning signaliserer. Det er spesielt kandidater med utdanning innen agronomi, skogfag og plantevitenskap som vil bli mangelvare i tida som kommer. Det er også mulig at behovet for kandidater innen husdyrfag, tekniske fag, økonomi, matfag og forvaltningsfag ikke blir tilstrekkelig dekket.

I et slikt bilde har Blæstad en særdeles viktig rolle som studiested og leverandør av kompetent arbeidskraft til landbruket. I en tid hvor utfordringene står i kø, er norsk landbruk avhengig av høy kompetanse for bokstavelig talt å kunne «levere varene» framover.

Studiene ved Blæstad

Per i dag tilbyr Blæstad bachelorstudier i agronomi og landbruksteknikk. Disse studietilbudene er unike både i nasjonal og skandinavisk sammenheng. I tillegg tilbys årsstudium i agronomi og landbruksteknikk, og et årsstudium på deltid innen økologisk landbruk.

Bachelor i landbruksteknikk

Dette er det eneste bachelorstudiet innen landbruksteknikk i Norden. Praktiske øvelser i verksteder og ute på jordet går parallelt med forelesninger. Studiet omfatter blant annet traktorlære, bygningsteknikk, innendørs-mekanisering, dataassistert konstruksjon, hydraulikk, entreprenørskap, vitenskapelig metode, miljø og klima.

Bachelor i agronomi

Dette er et allsidig jordbruksstudium der man lærer om jord- og plantekultur, husdyrhold, landbruksteknikk, entreprenørskap, vitenskapelig metode, miljø og klima. Øvelser med arbeid i laboratorier og på jordet med vår- og høstønn går sammen med forelesninger slik at man får en utdanning som kombinerer teoretisk kunnskap med praktiske ferdigheter.

Årsstudium i landbruksteknikk

Årsstudiet består av fire emner; Geologi og jordlære, dataassistert konstruksjon og maskinteknikk, traktorlære og basismaskiner, samt bygningsteknikk og innendørs-mekanisering. Studiehverdagen består av forelesninger, verkstedøvelser, utferder, samt individuelle oppgaver og gruppeoppgaver.

Årsstudium i agronomi

Årsstudium i agronomi gir grunnleggende jordbruksfaglig kunnskap. Studiet består av fire emner; Geologi og jordlære, biologi, husdyrhold og plantekultur. Studiehverdagen består av forelesninger, laboratoriearbeid, feltarbeid og utferder, samt individuelle oppgaver og gruppeoppgaver.

Årsstudium i økologisk landbruk

I studiet lærer man hvordan matvarer av høy kvalitet blir produsert med bruk av fornybare ressurser, og med tanke på at jordas fruktbarhet skal sikres på lang sikt. Man lærer om et husdyrhold som ivaretar dyrenes egenart og naturlig adferd. Studiet går på deltid over to år med fire samlingsdager per semester på Blæstad, i tillegg til nettundervisning. Under samlingene er det utferder og praktiske oppgaver i tillegg til teoriundervisning.

Framtidas landbruksutdanning

Samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Nord-Trøndelag, Høgskolen i Hedmark og Universitetet for miljø- og biovitenskap. Har som målsetting økt rekruttering til høyere landbruksutdanning, samt å bidra til djupere faglig samordning og samarbeid utdanningsinstitusjonene imellom.

For mer informasjon, se www.landbruksutdanning.no

Annen utdanningsvirksomhet

Av annen utdanningsvirksomhet kan det nevnes at Blæstad har gjennomført ulike modulkurs innen landbruk: Traktorteknikk, HMS ved bruk av landbruksmaskiner (samarbeid med landbrukets HMS-tjenesten og Arbeidstilsynet), Storfævl (samarbeid med GENO), Bonden som bedriftsleder (samarbeid med Landbrukscenteret på Blæstad), samt Grashøstingsteknikk (samarbeid med Orkel AS og Norsk landbruksrådgiving). Kursene er på 5 studiepoeng og avsluttes med en hjemmeeksamen.

Høgskolen og landbrukscenteret utgjør i fellesskap et stort kompetansemiljø ved Blæstad. Dette betyr at Blæstad blir hyppig brukt som læringsarena for en rekke møter, kurs og samlinger i og for landbruksnæringa i Hedmark.

Ja, det er nesten så man kan bli fristet til å komme med en omskrivning av svenskekongens valgspåk: Blæstad – for norsk landbruk, i tiden!

Ansatte Hedmarken landbrukskontor

Sentralbord 62 53 30 50, e-post post@stange.kommune.no

Hjemmeside: http://www.stange.kommune.no/stange/www/site/yrke_og_naering/landbruk/

Facebook: <https://www.facebook.com/hedmarken.landbrukskontor>

Stein Enger, Landbrukssjef

Tlf: 62 56 24 26/ 906 93 935
stein.enger@stange.kommune.no

- Virksomhetsleder
- Økonomi, regnskap og budsjett
- Bygdeutviklingsmidler
- Overordna fylkesvise, regionale og kommunale planer
- Faglig forum Blæstad
- Strategiske næringsplaner
- Floghavrebekjempelse
- Kommuneplaner-samfunnsdel og arealdel

Arild B. Wenersgaard, Konsulent (jord)

Tlf: 62 56 24 27/ 924 66 791
arild.wenersgaard@stange.kommune.no

- SMIL (Hamar og Løten)
- Produksjonstilskudd i jordbruket samt ferie og fritidsavløsning Hamar
- Husdyrgjødsselforskriften – tilsyn og godkjenning
- KART-tjenester (GIS)
- Landbruksregisteret (LREG)
- Statistikk
- Landbrukstillinger og utvalgstillinger
- Drenering

Turid Stalsberg, Rådgiver (jord)

Tlf: 62 56 24 28/ 916 26 113
turid.stalsberg@stange.kommune.no

- Regionalt miljøprogram (RMP)
- Bygdeutviklingsmidler - bygdenæringer
- Inn på turet
- Økologisk landbruk
- Autorisasjon plantevern
- Kvalitetssikring av kart
- Kvalitetssikring av ulike registre

Hege G. Ottinsen, Rådgiver (jord)

Tlf: 62 56 24 24/ 416 63 805
hege.ottinsen@stange.kommune.no

- Husdyrkonsesjon
- Husdyrhold - Mattilsynet
- Rovdyrspørsmål
- Organisert beitebruk
- Bygdeutviklingsmidler - tradisjonelt
- Informasjon internett og intranett
- Landbruker'n

Anne Holen, Konsulent (jord) 80 % stilling

Tlf: 62 56 24 21
anne.holen@stange.kommune.no

- SMIL (Stange)
  - Katastrofeordningen for avlingstap
  - Matprogrammer
- (80 % stilling = fri onsdag)

Erik Holmen, Rådgiver (skog) 50 % stilling

Tlf: 62 56 24 25/ 970 66 563
erik.holmen@stange.kommune.no

- Skogkultur
  - Skole og undervisningskog – skog
  - Samarbeid med skoler
  - Kulturlandskap (enkeltrær, alleer)
  - Bioenergiprogrammet
  - Energiflis
  - Tilskudd til utsiktsrydding
  - Skjøtsel av skog på kommunale friområder
  - Drift av kommunens skoger
  - Svartelistearter og rødlistearter
- (50 % stilling = man., tirs. og annenhver ons.)

Anne Hval, Saksbehandler 70 % stilling

Tlf: 62 56 24 20
anne.hval@stange.kommune.no

- Produksjonstilskudd i jordbruket samt ferie og fritidsavløsning i Stange og Løten
  - Sjukdomsavløsning
  - Tidligpensjon for jordbrukere
  - Merkantile oppgaver, herunder regnskap og attestasjoner
- (70 % stilling = fri hver ons. og annenhver tors.)

Anton Tøsti, Rådgiver (jord) 50 % stilling

Tlf: 62 56 24 23/ 917 63 970
anton.tosti@stange.kommune.no

- Regionalt miljøprogram (RMP)
  - Gjødelsplanlegging
  - Autorisasjonsbevis plantevern
  - Drenering
- (50 % stilling = man., tirs. og tors. 08.00-12.00)

Karl Owren, Rådgiver (skog)

Tlf: 62 56 24 22/ 970 18 679
karl.owren@stange.kommune.no

- Skogsveger/Landbruksveg
- Skogfond
- Skogbruk RASA
- Skogbruksplanlegging
- Skogbruk – Rovfugler
- Skogsprøyting
- Rentemidler/kontaktutvalg
- Skogeierlag
- Landbruksregister skogbruk
- Lovsaker:
  - Jordlovsaker
  - Konesjonslovsaker
  - Skogbruk
  - Odelsloven
  - Forpaktingsloven
- Næringsplaner skogbruk
- KOSTRA rapportering

Ansatte Ringsaker landbrukskontor

Sentralbord 62 33 55 60

e-post postmottak.landbruk@ringsaker.kommune.no

Hjemmeside: www.ringsaker.kommune.no/landbruk

Stein Inge Wien, Landbrukssjef

Tlf. 62 33 55 63 / 48 09 28 74

siw@ringsaker.kommune.no

- Leder landbrukskontoret
- Kommunalt fellingslag for rowilt
- Veterinæravtordningen
- Kommuneplanens areal – og samfunnsdel
- Regionale planer
- Næringsutvikling

Odd Willy Sandbakken, Jordbruksrådgiver

Tlf. 62 33 55 65 / 45 47 37 99

ows@ringsaker.kommune.no

- Produksjonstilskudd
- Tilskudd til avløsning ved sykdom
- Daglig ledelse landbruksvikarordningen
- Attestasjoner
- Tidligpensjon

Gerd Lodden Solberg, Jordbruksrådgiver

Tlf. 62 33 55 66 / 97 97 84 73

gls@ringsaker.kommune.no

- Næringsutvikling og bygdeutviklings-midler
  - Tradisjonelt landbruk
  - Bygdenæring
- Innovasjon Norge
- Inn på Tunet
- Produksjonstilskudd
- Prosjekter

Finn Sønsteby, Skogbruksrådgiver

Tlf. 62 33 55 64 / 91 13 04 07

fso@ringsaker.kommune.no

- Skog
  - Skogfond
  - Skogkultur
  - Skogsdrift
  - Skogsveger
  - Kontaktutvalget for skogbruk
  - Ringsaker kommuneskog, inkl. Fugleseng legatgård
- Viltforvaltning
- Biologisk mangfold

Sigrun Sigurjonsdottir Rådgiver

Tlf. 62 33 55 69

sisi@ringsaker.kommune.no

- Jordlovsaker (fradeling og omdisponering)
- Konesjonslovsaker (konesjon og boplikt)
- Kommuneplan – LNF områder
- Oppdatering av Gårdskart
- Oppdatering av Landbruksregisteret
- Godkjenning av innmarksbeite
- KOSTRA rapportering
- Sekretær landbruksnemnda

Ole Fredrik Dæhli, Ass. landbrukssjef

Tlf. 62 33 55 67 / 95 18 55 60

ofd@ringsaker.kommune.no

- Regionalt miljøprogram
- Produksjonstilskudd
- Grøftetilskudd
- Beitebruk – gjerder
- Investering i beitefelt (SMIL)
- Husdyrkonsesjoner
- Forskrift om husdyrgjødsel
- Kontakt mot Mattilsynet/dyrevernemnd
- Jordleie/forpaktning
- Melkevote/Samdrift

Andreas Karlsen, Konsulent

Tlf. 62 33 55 60 / 95 84 51 40

kaa@ringsaker.kommune.no

- Sentralbord
- Produksjonstilskudd
- Landbruker'n
- Grøftetilskudd
- Regionalt miljøprogram
- Godkjenning innmarksbeite
- Merkantile oppgaver
- WEB/hjemmeside

Anne Marthe Lundby, Jordbruksrådgiver

Tlf. 62 33 55 68

aml@ringsaker.kommune.no

- SMIL
- Regionalt miljøprogram
- Autorisasjon plantevern
- Økologisk landbruk
- Gjødslingsplanlegging
- Nydyrking
- Erstatning ved avlingssvikt, klimabetinget tap

Landbruksvikarordningen i Ringsaker

Arnfinn Olsen - landbruksvikar

Tlf. 62 36 87 23 (p) / 951 21 091

Magne Aasdal - landbruksvikar

Tlf. 62 34 28 78 (p) / 413 25 091

Odd Willy Sandbakken - daglig leder

Tlf. 62 34 34 50 (p) /

62 33 55 65 (a) / 454 73 799

Arnfinn Olsen

Magne Aasdal

Hva kan Innovasjon Norge bidra med?

Av **OLIVE SÆHLIE**
Innovasjon Norge

Innovasjon Norges tilbud og ordninger for oppstart av bedrifter og gårdbrukere som skal eller har overdratt gårdsbruket:

Bedrifter i oppstartfasen har ofte behov for kompetanse, nettverk og markedsorientering for å få omsetning på varer og tjenester. Mange bedrifter utnytter ikke potensialet fullt ut. For å gi muligheter for vekst tilbyr Innovasjon Norge hjelp til nettverksbygging, markedsarbeid og finansiering.

Utfordringer i oppstartfasen og overdragelsesfasen gjelder for mange bedrifter uavhengig av bransje, og landbruket er ikke et unntak i dette tilfellet. Det blir viktigere fremover å utnytte de fortrinn som bedriften/gården har.

Foto: Torunn H. Kornstad

Foto: Torunn H. Kornstad

Oversikten under viser de ulike virkemidlene:

Tjenester	Innhold	Bransje
Etablererskole	Grunnleggende kompetanse for etablering	Alle
Gründercoach	Hjelp til organisering i tidlig fase og markedsorientering	Alle
Mentor ordning	Rettes som bidrag inn i større prosjekter	Alle
FRAM- bygdenæring, reiseliv og landbruk	Kompetanse og individuell oppfølging i forbindelse med utvidelse eller veivalg for bedriften	Alle
Etablererstipend	Støtte til nye selskaper med betydelig utvikling og nyskapende produkter eller tjenester.	Alle
Investeringsstilskudd	Knyttet til fysiske investeringer - skal bidra til å løfte økonomisk avkastning til et nivå som utløser investering	Landbruk
Lån	Ordinære lån og risikolån i forbindelse med investering fjøs, tilleggsarealer, overdragelse i familien mm.	Alle

I 2013 fikk ca. 35 bønder tilskudd til å etablere virksomhet i tilknytning til gårdsbruket (bygdenæring). Samlet tilskuddssum til disse var ca. 7,2 mill. kr.

Etablererstipend til bedrifter uten landbruksstilknytning lå på ca. 8 mill. kr og omfattet ca. 30 bedrifter i Hedmark. Flere av bedriftene benytter seg av flere av tjenestene som gründercoach/mentor i forbindelse med forretningsmodellering og etablererskole.

For landbruket tilbyr Innovasjon Norge kompetanseheving gjennom FRAM Landbruk og finansiering av utbygging/ombyggings prosjekter gjennom tilskudd og lån. Det er viktig at en i en overdragelses fase leter etter eiendommens fortrinn og muligheter slik at disse kan utnyttes best mulig.

Generelle krav til prosjektene er at de er fremtidsrettede, bidrar til å utnytte fortrinn, samt at de bidrar til å øke gårdens lønnsomhet.

Landbrukskontoret og næringsapparatet i kommunen kan veilede på de ulike ordningene, men ta gjerne kontakt med kontaktpersoner hos Innovasjon Norge dersom det er spørsmål.

Se www.innovasjonnorge.no/kontorer-i-norge/hedmark

Strand Unikorn

Jørn Skoe

Jostein Fjeld

Dorthe Bjørnstad Hof

Ragnhild Sween

Av **ELI HVEEM KROGSTI**
Strand Unikorn as

Strand Unikorns viktigste virksomhetsområder er produksjon og salg av kraftfôr og såvarer samt handel med korn og kraftfôrvarer. I tillegg selger bedriften andre driftsmidler til landbruket.

Gode råd og høy faglig kompetanse

Bedriften har høyt kvalifiserte fagpersoner og rådgivere innen alle virksomhetsområdene. Følgende kontaktpersoner kan benyttes i de ulike fagområdene:

Kraftførsjef Jørn Skoe: tlf 975 29 466 eller e-post: jsk@strandunikorn.no
Plantekultursjef Jostein Fjeld: tlf 951 50 157 eller e-post jfj@strandunikorn.no.
Kornsjef Thore Retvedt: tlf 464 43 994 eller e-post thr@strandunikorn.no.

Salgssenteret i Strand Unikorn består av fagkonsulenter med bred erfaring innen landbruksfag.

Leder kundesenter Dorthe Bjørnstad Hof: tlf 957 09 101 eller e-post dbj@strandunikorn.no.

I Strand-butikken tilbyr vi blant annet et bredt utvalg av varer til husdyrproduksjon.

Leder for butikkutsalget Ragnhild Sween: tlf 959 75 909 eller e-post rsw@strandunikorn.no.

Se også www.strandunikorn.no for mer informasjon.

Øvrig kontaktinformasjon:
Ordretelefon/sentralbord: 62 35 15 00
Faks: 62 35 15 55
E-post: post@strandunikorn.no

Nortura

Nortura har 5 anlegg i Hedmark. I Ringsaker ligger Nortura Rudshøgda. De slakter storfe, gris og småfe, skjærer storfe og gris. På dette anlegget produseres blant annet forbrukerpakket biff, kjøttkaker, karbonader og kjøttboller, bacon og marinerte produkter. Nortura Rendalen finner du på Åkerstrøm-

men, der skjærer de storfe. I Våler i Solør ligger Nortura Samvirkekylling. Her ruges og klekkes daggamle kyllinger. Nortura Elverum er en av selskapets tre fabrikker for slaktning av kylling. På Tynset ligger Nortura sin spesialfabrikk for produksjon av spekemat med og uten ben.

Nortura Rudshøgda
Postboks 70
2360 Rudshøgda
Kjell Aage Øie-Kjølstad
firmapost@nortura.no

Nortura Elverum
Postboks 43
2401 Elverum
Stig Vestveit
firmapost@nortura.no

Nortura Rendalen
2485 Rendalen
Ola Kværnæs:
ola.kvernes@nortura.no

Nortura Tynset
Meierigata 3
2500 Tynset
Geir Inge Høistad
firmapost@nortura.no

Nortura Samvirkekylling
Øvre Monsrud
2436 Våler i Solør
Bernt Snapa
firmapost@nortura.no

Skognæring i en brytningstid

Av ANNE MÆHLUM
Mjøsen skog

Får jeg levert tømmeret mitt? Det er et vesentlig spørsmål å stille som skogeier. Det har skjedd store endringer i skogindustrien i Norge og Sverige de siste årene. Dette påvirker hele næringa – fra skogeier til industri. Men tross endringene er det god avsetning av tømmer nå!

Virkesmarkedet

Kapasitetsnedleggelse både i Norge og Sverige endrer virkesmarkedet. Allikevel kan vi si at Hedmarksskogbruket er skånet for de største endringene og ikke påvirkes så mye som enkelte andre områder i Norge. Dette fordi vi har jernbaneterminaler og jernbane gjennom hele geografien.

Skogbruket på Hedmarken er heldig stilt. Vi har mange sagbruk i området som ønsker råstoff, og i tillegg er avstandene til tre-

foredlingsindustrien overkommelig. Sagtømmer fra skogene på Hedmarken blir i all hovedsak foredlet på sagbruk på indre Østlandet. Massevirke ender enten opp hos industrien ved Oslofjorden (Borregaard og Norske Skog Saugbrugs) eller ved industrien langs Väneren (Skoghäll, Stora Enso og Gruvön, BillerudKorsnäs). Det aller meste går på jernbane. I tillegg må sagbrukene bli kvitt sine biprodukter (flis). Fiberavsetningen er blitt helt avgjørende for trelastindustri for å få økonomi i drifta og dermed betalingsdyktighet for sagtømmeret.

Hva styrer tømmerprisene

Sagtømmerprisene blir i hovedsak styrt av etterspørselen etter sagtømmer og prisutviklingen på trelast. I Norge og Norden er det stor etterspørsel etter sagtømmer, og prisene har økt noe på slutten av året. Massevirkeprisene påvirkes av at det fortsatt er overskudd av fiber i Norden og prisene har ikke endret seg i høst.

Det som er gledelig er at det er full avsetning. Og hvis en ser på hedmarksskogen i dag, er volum per dekar større enn noen gang. Dette fører til at du som skogeier får mer ut av hvert dekar du avvirker nå enn tidligere!

Bør jeg hogge nå eller vente?

Det finnes ikke noe svar som det kan settes store streker under. Sunnheten på den hogst-

modne skogen er avgjørende. Det er riktig å hogge dersom det er fare for at skogen faller mer i kvalitet enn en eventuell økning i pris kan kompensere for. Dersom du har sagtømmer i dag som tørker dersom trærne blir stående, så blir det til energivirke. Prisdifferansen mellom sagtømmer og energigran er i dag ca. 250 kr/m³. Det er vanskelig å se for seg at en eventuell prisøkning på massevirke kvaliteter kan kompensere for dette.

Hva kan Mjøsen Skog hjelpe meg med?

Mjøsen Skogs mål er å være en god rådgiver, tilby lokalkunnskap og være en drivkraft for god ressursutnyttelse på våre eieres skogeiendommer. Vi tar oss gjerne en tur i skogen sammen med deg for å se på skogen din. Da vil du få gode råd som du kan legge til grunn for beslutningene dine for hvordan du ønsker å drive skogen. Aktiv forvaltning vil alltid gi det beste økonomiske utbytte. Mjøsen Skog kan hjelpe deg med alle typer skogtjenester - så ta kontakt for en befaring! Kontaktinfo finner du på www.mjosen.no

Liten oversikt over «skoler» og kurs

Norsvinskolen – NorSvin

Norsvinskolen tilbyr hvert år kurs innen smågrisproduksjon, slaktegrisproduksjon og driftsledelse. Vi tilbyr også inseminasjonskurs og ulike fordypningskurs innen utvalgte tema.

Målsettingen med Norsvinskolen er å øke lønnsomheten i grisehuset gjennom faglig skolering. Norsvinskolen er også en viktig møteplass for å bygge nettverk innen svineproduksjon.

<http://www.norsvin.no/norsvin.no/Fag/Norsvinskolen>

Kurs hos Geno

Geno arrangerer kurs for ulike brukergrupper innen semin og fruktbarhet hos storfe.

Semin og drektighetskontroll

Slike kurs arrangeres for veterinærer, semin-

teknikere og eierseminører. Geno arrangerer eller samarbeider med Norges veterinærhøgskole om disse kursene.

Storfeskolen

Dette er et utdanningstilbud innen fruktbarhet og avl. Storfeskolens primære målgruppe er melkeprodusenter. Kursene passer også for storfekjøttprodusenter, personell ved landbruksskoler og andre som driver veiledning innen husdyrhold. Storfeskolen har sentrale kurs på Store Ree, som arrangeres for hele landet. Også har de lokale kurs som "Brunst og fruktbarhet" og "Avlsplanlegging i egen besetning".

<http://www.geno.no/Forsiden/Kurs/>

Eierskiftekurs

Hedmark Bondelag arrangerer eierskiftekurs: På Honne på Biri, 17.01. 2014 kl. 10.00

til 18.01. 2014 kl. 14.00

Norges bondelag kjører en del kurs gjennom året (eks: Bedre bonde, Kurs for nye bønder). Følg med på deres hjemmeside for aktuelle kurs.

<http://www.bondelaget.no/kalender/category2719.html>

Etablereroppstart

23.01. 2014
Introuke – uke 6

Ellers:

På www.gardsbruk.no ligger det ute en håndbok som heter "Bruk for deg". Den tar for seg regelverk, støtteordninger, muligheter og begrensinger for nye bønder. Du kan lese håndboka elektronisk eller bestille papirutgaven.

Felleskjøpet på Hedmarken

Felleskjøpet har regionale nettverksgrupper, samlinger, mentorordning og etableringsbonus for unge bønder. I tillegg har vi samarbeidsavtale med NBU, partner i Grønn utdanning og støtter 4H.

Fôring, grasdyrking, korn dyrking, mekanisering og bruk av maskiner og utstyr er vår spesialitet. Vi har kornmottak på Stange og på Dal og egen kraftfôrfabrikk på Stange, butikker både på Hamar og i Ringsaker samt samarbeid med Nes Innkjøpslag. Landets største landbruksverksted ligger på Hamar, der vi også har serviceapparat på innendørs-siden. Lærlingekontrakter på mekaniske fag og butikk er populære i Felleskjøpet. Vi har også salgspersonell i området både på maskin, innendørsmekanisering, kraftfôring

og plantekultur. Norgro med sine spesialprodukter innenfor plantekultur ligger også på Hamar. Forsknings- og stamsædutvikling plantemateriale drives av Graminor på Bjørke. Felleskjøpet Fôrutvikling står bak forskningen på kraftfôr i Felleskjøpetene.

Du kan bruke våre fagkonsulenter som din mentor:

- Fjørfe – Harald Olstad tlf. 95 81 68 33 harald.olstad@felleskjopet.no
- Drøvtygger – Anita Jansdatter tlf. 90 29 26 72 anita.jansdatter@felleskjopet.no
- Svin – Terje Heggelund tlf. 41 43 15 56 terje.heggelund@felleskjopet.no
- Korn – og plantekultur tlf. 91 39 72 55 oskar.hjermstad@felleskjopet.no

Nyetablert som melkeprodusent?

Av **LILL ANETT ELGESEM**
TINE

Alle som er medlem i TINE er også eiere, og har innflytelse på hvordan TINE skal styres og organiseres. En aktiv medlemsorganisasjon er avgjørende både for eierskapet og for produsentmiljøet.

Utvikling og bedriftsledelse

Vi ser at antall melkebruk er i nedgang, mens melkemengden opprettholdes. Gårdene er i sterk teknologisk utvikling, og det stilles høye krav til faglig dyktighet og til bedriftsledelse. Gode fagrådgivere som kan bidra til økt lønnsomhet for den enkelte er ofte avgjørende. Råvarer av god kvalitet til industrien er viktig for en lønnsom bedrift – og også lønnsomt for den enkelte melkeprodusent. Like viktig er kontakten med andre melkeprodusenter, og her er aktiviteten som foregår i produsentlagene ofte av stor verdi. Et aktivt husdyrfaglig miljø er ofte avgjørende for om enkelte ønsker å satse eller ikke.

Medlemsfordeler

TINE er opptatt av medlemsarbeid og ønsker å ta i mot nye medlemmer på en god måte. Nye melkeprodusenter får ekstra medlems-

fordeler som bl.a. høyere melkepris de første 12 måneder etter brukerskifte og spesialtilbud på kurs og rådgiving.

Som nyetablert melkeprodusent er selvsagt nettverksbygging og kontakt med andre melkeprodusenter avgjørende for interessen og for den faglige utviklingen videre. I løpet av de første månedene etter oppstart tilbyr TINE et besøk av en kollega i produsentlaget sammen med TINE-rådgiveren. Medlemmer i Husdyrkontrollen er dessuten tilknyttet en fast Nøkkelrådgiver som vil kunne veilede og koordinere rådgivingen videre ut i fra ønsker og behov.

Veivalg?

Går du med tanker om å starte som melkeprodusent? Har du nettopp tatt over? Der som du ønsker hjelp til å vurdere hvilke muligheter du har på gården framover, kan TINE tilby veivalgsrådgiving. Er du usikker på hvilken produksjonsform som vil passe for deg, eller om du i det hele tatt skal ta over, vil denne tjenesten være nyttig.

Medlemstelefonen vår er betjent alle hverdager, og der kan du bli satt i kontakt med en rådgiver nær deg. Tlf. 815 02 000. Informasjon finnes også på <http://medlem.tine.no>

Kontaktinformasjon

Felleskjøpet

Felleskjøpet har kornmottak, utsalg av kraftfôr, gjødsel og maskiner samt butikker.

FKA kornmottak Stange

TLF: 62 57 49 30, Silovegen 6, 2335 Stange
Åpningstider: man-fre: 0600-1700
www.felleskjopet.no

FKA kornmottak Dal, Stavsjø

TLF: 62 36 66 90, 2353 Stavsjø
Åpningstider: man-fre: 0700-1530
www.felleskjopet.no

FK butikk Hamar

TLF: 03520, Sælidvegen 44, 2322 Ridabu
Åpningst: man-fre: 0800-1700, lør: 0900-1500
www.felleskjopet.no

FK butikk Ringsaker

TLF: 03520, Leinskogen 1, 2360 Rudshøgda
Åpningstider: man-fre: 0800-1600
www.felleskjopet.no

Strand Unikorn

Strand Unikorn driver handel med korn, produksjon og salg av råvarer, kraftfôr og gjødsel

Strand Unikorn Moelv / Hovedkontor

TLF: 62 35 15 00, Strandveien 3-5, 2391 Moelv
Åpningstider: 0730-1530
www.norgesfor.no

Strand Unikorn Storhamar

TLF: 62 54 20 20, Kornsilovegen 80, 2316 Hamar
Åpningstider: 0700-1500
Kontaktperson: Hallgeir Aas
haa@strandunikorn.no

Løten Mølle

Løten Mølle AS

TLF: 48 07 30 07, Møllevegen 1, 2340 Løten
adm1@loten-molle.no

Melk

TINE Meieriet Brumunddal

TLF: 03080, Strandsagvegen 1B, 2383 Brumunddal
Kontaktperson: Ottar Olden
ottar.olden@tine.no / 99 52 07 39

Q-Meieriene Gausdal

TLF: 61 22 58 00, Østringsvegen 2
2651 Østre Gausdal

Slakt

Nortura Rudshøgda

TLF: 03070, Leinskogen 14, 2360 Rudshøgda
www.nortura.no
Kontaktperson: Kjell Aage Øie-Kjølstad
kjell-aage.kjolstad@nortura.no

Fatland Oslo AS

TLF: 23 17 63 50, Prof.Birkelandsv. 30 A
1081 Oslo
www.fatland.no

Furuseth AS

TLF: 63 97 70 10, Vardeveien 50, 2072 Dal
www.furuseth.no

Trygve Brovold AS

TLF: 62 57 14 12, Storgata 23, 2335 Stange

Fjørfe

Nortura Elverum

TLF: 03070, Industrigata 13, 2406 Elverum
www.nortura.no
Kontaktperson: Stig Vestveit
stig.vestveit@nortura.no

Grønnsaker

Gartnerhallen SA

TLF: 23 24 93 00, Postboks 111 – Økern
0509 Oslo
www.gartner.no
Kontaktperson: Arnt Foss
arnt.foss@gartner.no / 95 75 00 17

Mjøsrønt AS

TLF: 47 70 30 87, Silovegen 10, 2335 Stange

Tømmer

Mjøsen Skog

TLF: 61 26 30 00, Kirkegt. 70, postboks 84
2601 Lillehammer
www.mjosen.no

Nortømmer AS

TLF: 22 51 89 35, Svartbekkvegen 1, 2411 Elverum
www.nortommer.no
Kontaktperson: Fridtjof Solberg, 91 62 51 44

Maskiner og redskap

A-K maskiner Rudshøgda

TLF: 62 35 98 60, Leinskogen 8, 2360 Rudshøgda
www.a-k.no

A-K maskiner Stange

TLF: 62 58 59 00, Stensrudv. 13, 2335 Stange
Åpningstider: 0800-1600
www.a-k.no

Akershus Traktor – Hamar

TLF: 91 80 90 23, Engomsvingen 7
2323 Ingeberg
www.akershusstraktor.no

EIKsenteret Furnes

TLF: 62 35 15 90, Øvermarka 10A, 2320 Furnes
www.eiksenteret.no

Haugsvæen & Fjeldstad Landbruk AS

TLF: 62 57 37 00, Siloveien 1, 2335 Stange
hfl.no

Lunna Landbruk og Industrisalg

TLF: 62 33 63 00/95 45 00 00
Ringsakervegen 19, 2383 Brumunddal

Aasvestad Maskin

TLF: 90 01 30 29
Heggvinvegen 192, 2324 Vang på Hedmark
Åpningstid: man-fre 0800-1600
www.aasvestadmaskin.com

CF Maskin Stange AS

TLF: 62 57 46 40, Kolomoen 15, 2330 Vallset
Åpningstider: man-fre 0800-1600
cf.no

Skogsverktøy AS

TLF: 62 34 13 99, Elvegata 15, 2380 Brumunddal
Åpningstider: man-fre 0800-1600
www.skogsverktoy.no

Lena Maskin Rudshøgda

TLF: 62 33 44 00
2360 Rudshøgda
rudshogda@lma.no

Regnskapskontorer

Hedemarken Regnskap – Hamar

TLF: 62 57 40 40, Høyvangveien 40, 2322 Ridabu
hedemarkenregnskap.no
Kontaktperson: Trond Brenden
trond.brenden@vekstra.no

Hedemarken Regnskap – Stange

TLF: 62 57 40 40, Skolegata 17, 2335 Stange
hedemarkenregnskap.no
Kontaktperson: Trond Brenden
trond.brenden@vekstra.no

Vekstra Ringsaker SA Rudshøgda

TLF: 62 36 29 20, Stolvsstadveien 9
2360 Rudshøgda
www.vekstraregnskap.no
Kontaktperson: Tor Egil Ludvigsen
tor.egil.ludvigsen@vekstra.no

Moelv RegnskapsByrå AS

TLF: 62 35 98 20
Storgaten 111, Postboks 138, 2390 Moelv

Økonomirådgivning AS

TLF: 62 35 96 90, Ringsakeravn. 45, 2383 Brumunddal
E-post: post@lokalt-regnskap.no
www.lokalt-regnskap.no

Annet

Hedmark Landbruksrådgivning

TLF: 62 55 02 50, Høyvangvegen 40, 2322 Ridabu
www.lr.no, hedmark@lr.no

Fylkesmannen i Hedmark

TLF: 62 55 10 00, Pb. 4034, 2306 Hamar
E-post: fmhepost@fylkesmannen.no
www.fylkesmannen.no/hedmark

Mattilsynet

Regionkontorets for Hedmark og Oppland
TLF: 22 40 00 00, Strandsagv. 2, 2380 Brumunddal
www.mattilsynet.no

Innovasjon Norge Hedmark

TLF: 62 51 99 50, Vangsvægen 73, 2317 Hamar
E-post: hedmark@innovasjonnorge.no
www.innovasjonnorge.no/no/kontorer-i-norge/hedmark

Statens landbruksforvaltning

TLF: 24 13 10 00, Pb. 8140 Dep., 0033 Oslo
E-post: postmottak@slf.dep.no
www.slf.dep.no

Brønnøysundregistrene

TLF: 75 00 75 00, firmapost@brreg.no
Man-fre: 0800-1500

Etablererutvikling i Hedmark

etablere.abutvikling.no

HOFF SA Brumunddal

TLF: 61 13 11 00, Postboks 223, 2381 Brumunddal
post@hoff.no, www.hoff.no

Graminor AS

TLF: 62 55 55 00, Bjørke Forsøksgård,
Hommelstadveien 60, 2322 Ridabu
graminor@graminor.no, graminor.no

Almenningene

Romedal, 62 58 53 60
romedal.almemming@rasa.no rasa.no

Stange, 62 58 53 60

stange.almemming@rasa.no rasa.no

Løiten, 62 54 74 40
firmapost@loitenalmemming.no www.loitenalmemming.no

Vang, 62 54 74 40

firmapost@vangalmemming.no vangalmemming.no

Ringsaker, 62 34 97 00

www.ringsaker-almemming.no

Veldre, 95 76 92 76

Furnes, 62 33 17 80

firmapost@furnesalmemming.no www.furnesalmemming.no

Nes, 62 33 41 50

Brøttum, 62 35 51 90

ajg@b-a.no

www.b-a.no

Utmarkseiendom

Phil AS, 62 33 43 80
post@philske.no, www.philske.no

Faglag

NorSvin

TLF: 62 51 01 00, Postboks 504, 2304 Hamar
norsvin@norsvin.no, www.norsvin.no

Geno

TLF: 95 02 06 00, Holsetgata 22, 2317 Hamar
post@geno.no, www.geno.no

TYR

TLF: 95 29 08 55, Holsetgata 22, 2317 Hamar
tyr@tyr.no, www.tyr.no

Norsk Sau og Geit Hedmark

Leder: Ole Jakob Akre
TLF: 62 46 70 18/ 97 98 28 96
leder.hedmark@sauoggeit.no

Skoler

Veia Statens Fagskole for gartnere og blomsterdekoratører

TLF: 62 36 26 00, 2390 Moelv
E-post: vea@vea-fs.no
www.vea-fs.no

Jønsberg videregående skole

TLF: 62 58 12 24, Jønsbergvegen 272, 2335 Stange
E-post: jonsberg@hedmark.org
www.jonsberg.vgs.no

Høgskolen i Hedmark Blæstad

TLF: 62 53 30 50, Høyvangvegen 40, 2322 Ridabu
E-post:
www.hihm.no

Avløserlag

Landbruksvikarordning Ringsaker

TLF: 62 33 55 65/ 45 47 37 99

Lillehammer avløserlag

TLF: 61 24 68 05
lillehammeravloserlag.no

Landbrukstjenesten Hedmark

TLF: 62 50 99 16
hedmarken.landbrukstjenester.no

Landbrukskontorene

Landbrukskontorene har ansvar for forvaltning av økonomiske og juridiske virkemidler som gjelder landbruket. Kontorene er førsteinstans for produksjonstilskudd i jordbruket, herunder gjelder bla. veiledning om regelverk, behandle søknad og utføre kontroll. Vi fungerer også som førsteinstans for jordbrukets miljøvirkemidler – RMP, SMIL og miljøplan i jordbruket. Under dette punktet kommer forurensning og klimatiltak, naturmangfold og naturvern – også kulturlandskap og kulturminner, samt beitebruk og rovdyrproblematikk. Vi er førsteinstans for velferdspolitiske tiltak som tilskudd til avløsning og ferie, sykdom og tidligpensjon, og for juridiske virkemidler, herunder jordloven, konsesjonsloven, odelssloven osv. Kontorene fungerer også som førsteinstans for skogopp-gaver, under her gjelder veiledning, forvaltning av skogfond, skogbruksplanlegging mm.

Landbrukskontorene har også ansvar for utvikling av landbruket innenfor rammene til den nasjonale landbruks- og matpolitikken. Herunder er vi bla. førstelinje for næringsutvikling knyttet til tradisjonelt landbruk og bygdenæringer.

Det er viktig å merke seg at ovenstående ikke er en fullstendig oversikt over alle landbrukskontorenes oppgaver og forvaltningsansvar. Har du saker som er knyttet til eiendom, jordbruk eller skogbruk, så ta kontakt med ditt lokale landbrukskontor. Er ikke vi riktig instans for din sak, kan vi rettlede deg videre. Og landbrukskontorene har en bred kontakflate mot fagmiljøer innen skog og landbruk, forskings- og utdanningsmiljøer, og næringsmiddelindustri.

Ringsaker Landbrukskontor

Er lokalisert i Landbrukscenteret på Ruds-

høgda. Kontoret har 14 fast ansatte hvorav to landbruksvikarer og fire personer tilknyttet fallviltordningen. I tillegg til de sakene som gjelder begge kontorene har Ringsaker Landbrukskontor også viltforvaltning, landbruksvikarordning, klinisk veterinæravtordning, og fellingslag for rovvilt som en av sine oppgaver. Kontoret samarbeider om "Bondens Marked" i Moelv med lokale næringsaktører.

Hedmarken Landbrukskontor

Ble etablert i 2009 da landbrukskontorene i Hamar, Stange og Løten slo seg sammen. Vi holder i Landbrukscenteret på Blæstad, og er i dag 9 ansatte. I tillegg til de sakene som er felles for begge kontorene driver Hedmark Landbrukskontor samarbeid med skoler (eks: Blæstad, Jønsberg, UMB) og faglig forum Blæstad.

Forvaltning

Statens Landbruksforvaltning

SLF er et støvende forvaltningsorgan for de sentrale landbrukspolitiske virkemidlene og et støtte- og utredningsorgan for Landbruks- og matdepartementet. De årlige tildelingsbrevene fra Landbruks- og matdepartementet setter rammene for virksomheten.

Fylkesmannen

Dette er statlig sektormyndighet på landbruks- og matområdet og har ansvar for å følge opp nasjonale vedtak, mål og retningslinjer innenfor landbruks- og matpolitikken. Fylkesmannen skal legge til rette for et godt samarbeid mellom miljø- og landbruksområdet, og se oppgavene på de to områdene i sammenheng.

Landbrukskontoret i kommunen

Den lokale forvaltningen er førstelinjemyndighet på landbruksområdet. Det betyr at kommunen er vedtaksmyndighet i førsteinstans for en rekke økonomiske og juridiske virkemidler i landbruket.

Mattilsynet

Mattilsynet ivaretar forvaltnings- og tilsynsoppgaver som tidligere lå til Statens landbrukstilsyn, Statens dyrevesen og Statens næringsmiddeltilsyn, samt de kommunale/interkommunale næringsmiddeltilsyn og kontrollordninger for sjømat. Mattilsynet har dermed et samlet ansvar for å føre tilsyn gjennom hele matproduksjonskjeden fra råvarer til ferdig produkt for både sjømat og

landmat, og har en sentral rolle i gjennomføringen av matpolitikken.

Miljødirektoratet

Miljødirektoratet er en sammenslåing av Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet. Oppgaven er å forvalte norsk natur og hindre forurensning. Regjeringen og Stortinget fastsetter ambisjonsnivået i miljøpolitikken med ulike resultatområder og konkrete nasjonale mål. Statens naturoppsyn er en del av direktoratet.

(Kilde: Meld.St.9 (2011-2012),
www.miljodirektoratet.no)

Verdt å vite...

Varsel – rutiner ved viltpåkørsler

Ved viltpåkørsler ring **Politiet 02800**. Du kan også ringe nødtelefonen 112. Har du kjennskap til den lokale fallviltordningen og deres mannskaper kan disse også kontaktes direkte.

Dyrevernemnda for Hedmarken 2013-2016

Medlemmer

- Agnes Sween, Tåsåsvegen 81, 2320 Furnes, leder
Mobiltlf. nemnd: 416 67 353, privat: 979 86 888 –
e-post: nsween@online.no
- Ragnhild Myklebust, Kirkeveien 66, 2387 Brumunddal
Mobiltlf. 480 26 734 – e-post: rh-mykle@online.no
- Britt Dobloug, Sankt Mikael's veg 283, 2324 Vang
Mobiltlf. 402 20 387 - e-post: bdbloug@online.no

Varamedlemmer

- Per Gunnar Øxseth, Søndre Kongstedvei 13 C, 2340 Løten
Mobiltlf. 913 43 350 – e-post: peroex@online.no
- Hans Paulsen, Pålvegen 87, 2335 Stange
Mobiltlf. 971 72 825 – e-post: hans-pau@online.no
- Hanne Lystad, Nordvivegen 145, 2312 Ottestad
Mobiltlf. 477 55 551 – e-post: Q-rompa@online.no

Kontaktpersoner ved Mattilsynet

Distriktskontoret for Hedmarken:

Bente Fauske (distriktsjef):	tlf. 62 54 53 10	tlf. 959 85 412
Elisabeth Nissen Nordbye	tlf. 62 54 53 07	tlf. 977 52 662
Tor-Egil Furu	tlf. 62 54 53 14	tlf. 909 78 320
Einar Vatle	tlf. 62 54 53 05	tlf. 970 76 167
Line Lundstein	tlf. 62 54 53 12	tlf. 977 71 835

Bekyringsmelding Mattilsynet tlf. 06040

Rovvilt – varslingstelefon (SNO)

Ringsaker	
Olaf Tørudbakken,	tlf. 950 31 065
Hamar, Løten, Stange	
Rune Bjørnstad,	tlf. 908 35 709
Rovviltkoordinator i Hedmark	
Stein Arne Brendryen,	tlf. 482 59 027

Det er gjennom hele året ønskelig at spor og synsobservasjoner av fredet rovvilt umiddelbart meldes rovviltkontaktene i regionen. Dette er viktig i forbindelse med bestandskartlegging av rovvilt. En god kartlegging av bestanden er avgjørende i forbindelse med tildeling av kvoter ved bl.a. lisensfelling. Dersom du ikke får kontakt med rovviltkontaktene i din kommune, prøv nabokommunen, rovviltkoordinatoren i Hedmark eller landbrukskontoret.

Telefonnummer veterinæravakt

Hamar, Løten, Stange	62 35 04 50
Ringsaker nord	480 98 770
Ringsaker sør	62 35 90 05 / 995 31 466

Registrer riktig gate- eller veiadresse i Foretaksregisteret!

Landbrukskontoret har begynt å registrere at Posten i en del områder ikke lenger leverer brev og utsendelser der gate- eller veiadresse ikke er påført. Dette er spesielt et problem i forbindelse med utsendelser knyttet til produksjonstilskudd og andre masseutsendelser der adresseinformasjon hentes fra Foretaksregisteret. Vi har forståelse for at man ønsker å bruke gårdsnavnet som en del av adressen (og identiteten), men brukes ikke også i tillegg gate- eller veiadresse, risikerer man at slike brev går i retur. **Derfor er det viktig at alle sørger for å oppdatere adresseinformasjon om sitt landbruksforetak i Foretaksregisteret i Brønnøysund.** Om man ønsker, kan man registrere både gårdsnavn og gate- og veiadresse som en del av adresseinformasjonen. Det er den enkelte som er ansvarlig for å ajourføre adresseinformasjon for eget foretak, og skjema for dette finnes på hjemmesiden til Foretaksregisteret.

Miljøplankurs

Landbrukskontoret i Ringsaker holder "lynkurs" for miljøplan i jordbruket. Her vil vi gå gjennom hva som kreves for å ha en godkjent miljøplan. Kurset vil også være åpent for folk utenom Ringsaker. Vi planlegger å holde kurset to kvelder, slik at du kan velge den kvelden som passer best for deg.

Tid: onsdag 5.mars, kl 19.00-22.00 og torsdag 6.mars, kl 19.00-22.00
Sted: Landbrukscenteret på Rudshøgda

Påmelding til Ringsaker landbrukskontor, med hvilken dag du vil delta, innen 25. februar til tlf. 62 33 55 60/62 33 55 68, eller e-post: postmottak.landbruk@ringsaker.kommune.no.

Gjødslingsplan

Husk at du skal utarbeide gjødslingsplan før hver vekstsesong. Ønsker du at landbrukskontoret i Ringsaker skal utarbeide plan for deg, bestill innen 1. mars. Pris for gjødslingsplan etter 1. mars vil bli høyere. Etter våronnstart lager ikke landbrukskontoret gjødselplaner. Levér skiftenoteringsskjema med opplysninger. Har du ikke skjema, ta kontakt så sender vi deg det. Husk at jordanalyser ikke skal være eldre enn 8 år.

Pris: Kr. 550,- pr. time. Etter 1.mars kommer et tillegg på kr. 150,-.

Har du en forretningsidé?

Har du en idé som du gjerne skulle sett ble til lønnsom virksomhet? Da kan etablereropplæring i Hedmark 2014 være noe for deg!

Etablereropplæring vil gi deg mulighet til å arbeide med idéen din for å se om den kan bli til en lønnsom næring. På kurset vil du få arbeide med å konkretisere idéen du har, vurdere nærmere hva du egentlig vil tilby kunden, se nærmere på hvordan markedet ditt er, og ikke minst hvordan du skal nå fram til kunden og tjene penger på idéen. Det ses også på kostnader og inntekter i forbindelse med gjennomføring av idéen, organisering av den nye virksomheten og det vektlegges at du får satt opp en forretningsmodell og en handlingsplan.

Gjennom inspirasjonskveld, kortkurs og selve etablereropplæringen, vil du få arbeidet med idéen din gjennom tre ulike faser: Har du en idé? Test din idé! Gjennomfør din idé! Etter kortkurset får du tilbud om veiledning fra kommunen. Etablereropplæringen gjennomføres over fem kvelder, og inkluderer fem timer individuell veiledning. Da vil du få gode råd og tilbakemelding på forretningsplanen din. Du vil også gjennom etablereropplæringen møte etablerere som har lyktes med sin idé, bli introdusert for nettverket, møte rådgivere i din kommune og bli kjent med Innovasjon Norge sine tilbud.

Det er AB-utvikling som har hovedansvaret for etablereropplæringen. AB-utvikling har lang erfaring med å tilby etablereropplæring, har gründerkompetanse, samt nettverk og god lokalkunnskap i de fire regionene i Hedmark.

Kanskje tida er moden for at du skal arbeide med din gode idé. Sett av 23. januar og bli med på inspirasjonskveld for etablerere! Kortkurset vil arrangeres i løpet av uke 6 og selve etablereropplæringen vil gjennomføres før påske.

Nærmere detaljer om tidspunkt og sted vil bli annonsert i lokalaviser og på nettsidene til: AB-utvikling, Innovasjon Norge, Hedmark fylkeskommune, Hamarregionen Utvikling, Ringsaker landbrukskontor og Hedmarken landbrukskontor.

Trenger du bekreftelse ved kjøp av mineralgjødsel?

Som et ledd i kampen mot terror vedtok EU i 2010 en forordning som begrenser hvem som kan kjøpe mineralgjødsel som inneholder mer enn 16 % nitrogen (N) fra ammoniumnitrat (AN). Gjennom EØS-avtalen og REACH-forskriften gjelder denne begrensningen i Norge fra 17. november 2011.

Bakgrunnen er at sprengningsforsøk har vist at gjødsel med mer enn 16 % nitrogen fra ammoniumnitrat kan bearbeides og brukes til fremstilling av bomber.

Begrensningen innebærer at mineralgjødsel med mer enn 16 % nitrogen fra ammoniumnitrat kun kan kjøpes av profesjonell brukere innen landbruket med et legitimt behov for slik gjødsel.

Dersom en gjødselkunde ikke har et veletablert kundeforhold og er ukjent for selger, skal selger be om dokumentasjon. Det er kjøperen som må dokumentere at en har status som legitim profesjonell bruker. **Slik dokumentasjon kan skaffes hos landbrukskontoret i kommunen.**

Beitesesongen 2013

I Romedal og Stange allmenning er det sluppet 2820 sau og lam og 337 storfe. Tapet for sau og lam har vært 293 dyr, mens det ikke har vært noe tap av storfe. Dette gir tapsprosent for sau på 10,4 %. I Løten og Vang allmenning er det sluppet 5084 sau og lam og 428 storfe. Tapet har vært 616 sau og 3 storfe. Dette gir tapsprosent på 12,12 % på sau og lam, og 0,7 % på storfe.

Tall for organisert beitebruk viser pr. dags dato

		Sluppet	Tapt	Tapsprosent
Ringsakerfjellet	Sau og lam	15607	1032	6,61 %
	Storfe	1903	25	1,31 %
Romedal og Stange allmenning	Sau og lam	2820	293	10,4 %
	Storfe	337	0	0 %
Løten og Vang allmenning	Sau og lam	5084	616	12,12 %
	Storfe	428	3	0,7 %

at det er sluppet 15607 sau og lam i Ringsakerfjellet i 2013. Av disse er 1032 sau og lam registrert tapt, hvilket gir et tap på 6,6 %.

Tilsvarende for storfe er 1.903 storfe sluppet, hvorav 25 er registrert tapt. For storfe gir dette et tap på 1,31 %.

Regionalt miljøtilskudd (RMP)

– evaluering av elektronisk system

for innlevering og behandling av søknader

Denne høsten var det for første gang mulig å søke elektronisk på regionalt miljøtilskudd via Altinn. Det var også noen endringer i ordningen, som nye navn på enkelte tiltak, tiltak som har falt bort og tiltak som har kommet til. I Hedmark var fristen for å søke 1. oktober.

Det er flere fordeler med å søke elektronisk. Blant annet er en del opplysninger ferdig utfylt, og det gis fortløpende beskjed om skjemaet blir riktig utfylt. Opplysningene som legges inn i det ene året kan gjenbrukes det neste året.

For produksjonstilskudd har det vært mulig å søke elektronisk i flere år, og antall søknader som blir levert på papir er nå under 20 % på landsbasis. De aller fleste har derfor blitt vant til å søke elektronisk. Terskelen for elektronisk innlevering av RMP-søknaden anses som høyere. Likevel er andelen papirsøknader for Løten, Stange og Hamar kun i overkant av 20 %.

Foretak som har søkt elektronisk melder fra om at innlogging og inntasting i skjema går fint, men at inntegning i kart oppleves mer eller mindre vanskelig. Mange sier at de ikke følte seg helt sikre på om det de hadde gjort ble riktig i forhold til det arealet de søker på. Ved behandling av søknadene så vi at arealer i kart og arealer i søknad ikke alltid stemte overens. Ellers oppdaget vi at noen av de

elektroniske søknadene ikke var fullført. Tilbakemeldingene vi fikk i disse tilfellene var at søker hadde kommet seg inn i systemet, men gitt opp underveis. Det ble derfor av flere grunner behov for oppfølging av noen av de elektroniske søknadene i etterkant. At en del av søkerne hadde problemer med å komme seg i mål med søknaden kan tyde på at det er forbedringspotensialer i hvordan systemet veileder søkeren gjennom de ulike trinnene.

Kartverktøyet er laget slik at søker ikke trenger å følge grenser nøyaktig. Dersom et helt skifte skal registreres kan man enten velge område eller klikke rundt med god margin og programmet vil endre grensene etterpå til det aktuelle skiftet. Utfordringene for tiltak som ingen/utsatt jordarbeiding er at det er vanlig å pløye mindre felt inne i et skifte. Her etterlyser både søkere og vi på landbrukskontoret en ny funksjon. Ønsket er at man etter å ha valgt hele skiftet, kan tegne inn de arealene som er jordarbeidet.

Hedmarken landbrukskontor er godt fornøyd med den store andelen av elektroniske søknader. Vi mener også at systemet for registrering og behandling av søknadene fungerer bra, men at det finnes forbedringspotensialer.

Det er Statens landbruksforvaltning (SLF) som har utviklet datasystemet for RMP-

søknader. Turid A. Trötscher i SLF kan fortelle at andelen elektroniske søknader for hele landet ser ut til å komme opp mot 60 %. Hun sier videre: "Vi er fornøyde med at så mange bønder har valgt å søke elektronisk, selv om mange synes det var utfordrende. Det er alltid spennende å sette nye datasystemer i produksjon og at vi ikke har opplevd noen store feil er vi glade for. Kartløsningen, som er en del av søknads- og saksbehandler-systemet, er per i dag den mest avanserte statlige kartløsningen som finnes. Landbruket bør være stolte av å være så langt framme i den teknologiske utviklingen! Den store innsatsen som er lagt ned i år av søkere og kommunen får man betalt for i neste søknadsomgang. Da vil søkerne automatisk kunne få opp de data som kommunen har godkjent i år, slik at det bare er endringer som må registreres".

Når årets søknadsomgang er over, kommer SLF til å evaluere for å se hva som gikk bra og hva som trenger å forbedres før søknadsomgangen 2014. SLF har fått flere innspill på forbedringer allerede og kommer til å ta med innspill fra søkere, kommune og fylke i prosessen. Blant annet vil de få til et bedre opplegg rundt innlogging i Altinn, slik at søkerne ikke blir logget ut selv om de bruker lang tid i kartet.

Tilskudd til regionalt miljøtilskudd 2013 utbetales i begynnelsen av mars 2014.

Bakken Øvre

- Ole Kristian Stolp Kildahl

Av **HEGE GJENGSTØ OTTINSEN**
Hedmarken landbrukskontor

Jeg møter Ole Kristian Stolp Kildahl (19) på tunet til Bakken Øvre i Løten. Siden i sommer har han hatt ansvaret for drifta av mjølkeproduksjon og kjøttproduksjon på gården. I tillegg til kuene er det produksjon og salg av gardsmat på gården, dette er det faren som har ansvaret for.

Ole Kristian har tatt agronom-utdannelse på Jønsberg og gikk rett fra klasserommet til fjøset. Unggutten er fjerdemann i søskenrekka og det var først for en tre års tid siden det ble klart at han skulle ta over. Han sier at han trives godt med å jobbe med husdyra og hvis han ikke hadde tatt over gården hjemme, hadde han begynt å jobbe som avløser for andre.

Han mener det er viktig at barna får slippe til i ung alder, hvis de må vente kan det hende de etablerer seg utenom drifta. Og hvis de har blitt vant til lønn og fritid fra andre jobber mener han det kan være vanskelig å komme tilbake, det å være bonde er jo en livsstil! I dag forpakter han gården, og syns dette er en grei ordning. Full overtakelse er planlagt i løpet av en tiårs periode. Det er faren som jobber med catering og han ser ikke for seg å overta den delen av drifta.

Selv syns han at han har den fritiden han trenger, han kan styre dagene selv og kan ta ut feriedager når han selv ønsker. Han har god støtte i familien som hjelper til hvis han trenger fri en kveld. I tillegg til å kunne styre dagene selv, syns han det har vært fint å få mer ansvar. Drifta er mer avhengig av han nå, og resultatene er avhengig av egen innsats og engasjement.

Han driver i et båsfjøs med 49 mjølkekyr. Det er ikke gjort noen forberedelser i forhold til at han har tatt over drifta, men han planlegger å bygge om til løsdrift i løpet av de kommende årene. Det blir da snakk om å øke dyretallet, men han vil ikke installere robot i nyfjøset. Han liker å jobbe med dyra, og mener den daglige nærkontakten gir bedre

Foto: Hege Gjengsto Ottinsen

oversikt over besetningen. Han vil heller ikke ha en industri-produksjon, det skal være en størrelse på det slik at han klarer hoveddelen av jobben selv.

Siden han var liten har han vært med i fjøset og på jordene. I tillegg har han jobbet som avløser for andre bønder i distriktet og føler han har opparbeidet seg god kompetanse og kunnskap. Hvis det skulle blitt noe videre utdanning måtte det ha vært innen økonomi. I overtakelsesprosessen har han søkt råd hos regnskapsfører med god kunnskap om overtakelse. Gjennom avløserjobben har han fått mange bekjentskaper og har gode kontakter å spille på. Han har fått mange positive tilbakemeldinger på at han har tatt over i så ung alder.

Til andre som tenker på å ta over mener han at det ikke er noe å lure på! Det er ikke farlig å ta over drifta, og han mener de ikke kommer til å angre! Han påpeker allikevel at det er viktig at man har interessen for det man skal drive med, og at man må være ivrig!

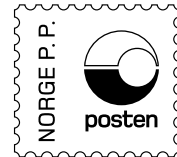
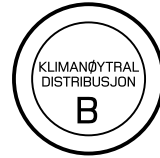

SØKNADSRISTER

Dato: Søknadsfrist for:

- 15. jan. Tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak i forhold til rovviltskader (Fylkesmannen)
- 20. jan. Produksjonstilskudd i jordbruket, herunder tilskudd til husdyr, driftstilskudd til melkeprod., driftstilskudd til spesialisert kjøttprod. tilskudd til bevaringsverdige storferaser, tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, tilskudd til grønt- og potetprod. Tilskudd til avløsning ved ferie (Kommunen)
- 1. mar. Statstilskudd til vegbygging i skog (Kommunen)
- 1. apr. Investeringsstilskudd til organisert beitebruk (for beitelag) (Fylkesmannen)
- 15. apr. SMIL (spesielle miljøtiltak i landbruket) (Kommunen)
- 15. jul. Tilskudd etter vinterskade på eng. Landbrukskontoret må varsles innen 15.6 (Kommunen)
- 20. aug. Produksjonstilskudd, herunder til husdyr, tilskudd til dyr på beite, areal- og kulturlandskapstilskudd, tilskudd til økologisk husdyrprod. arealtilskudd økologisk landbruk, omleggingstilskudd til økologisk landbruk, driftstilskudd i melkeprod. driftstilskudd til spesialisert kjøttfeprod. (Kommunen)
- 1. okt. Tilskudd til generelle miljøtiltak herunder tilskudd til utsatt jordarbeiding, grassoner langs vassdrag og i vannveier, spredning av husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesong. (Kommunen)
- 1. okt. Statstilskudd til skogsbilveger (Kommunen)
- 20. okt. Tilskudd til beitelag (Fylkesmannen)
- 31. okt. Erstatning for avlingssvikt og erstatning for svikt i honningproduksjon (Kommunen)
- 1. nov. Erstatning for skader på husdyr drept av fredet rovvilt (Fylkesmannen)
Innovasjon Norge (BU) - tradisjonelt landbruk (Kommunen)
- 1. des. Søknad om melkekvote på ku for nyetablering (SLF)
- 31. des. Erstatning for katastrofetap i husdyrhold for tap av sau på beite (Kommunen)
Varsle Landbrukskontoret så raskt som mulig.
- Hele året Tidlig pensjon for jordbrukere (Kommunen)
Tilskudd til avløsning v/sykdom mv. - frist 3 mnd. etter siste sykedag. (Kommunen)
Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK), herunder ungsogpleie. (Kommunen)

Returadresse:
Landbrukskontoret i Ringsaker
Postboks 14, 2360 Rudshøgda

Er du i rute med forberedelsene til våronna?

Gode vekstforhold og optimalt vær kan vi ikke garantere, men vi kan hjelpe deg med kvalitetsmessig gode innsatsfaktorene for at du skal lykkes.

Jostein Fjeld
Plantekultursjef
Tlf: 951 50 157
e-post: jfj@strandunikorn.no

Jon Ole Torp
Produktsjef såkorn/
produksjonsleder såvare
Tlf: 909 44 651
e-post: jot@strandunikorn.no

Bjørn Molteberg
Produktsjef grasfrø, forvekster
og grøntanlegg
Tlf: 911 45 996
e-post: bmo@strandunikorn.no

Hans Arne Krogsti
Produktsjef settepotet
Tlf: 908 70 837
e-post: hk@strandunikorn.no

Ta gjerne kontakt med våre fagfolk direkte eller med vårt ordrekontor på tlf 62 35 15 00 og e-post post@strandunikorn.no

www.dnmt.no

Strand Unikorn

– et selskap i Norgesfôrkjeden